

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η διαρροή εγκεφάλων από την
Ελλάδα, δεδομένης της οικονομικής
δυσπραγίας & οι στρατηγικές
αντιμετώπισης του φαινομένου

Συμμετέχοντες Φοιτητές

Κατσης Αντώνιος & Μανδάλης Αθανάσιος - Σπυρίδων

Επιβλέπον καθηγητής

κ. Κακαρελίδης Γεώργιος

ΠΑΤΡΑ 2015

«Κι όλο νιώθω στον τράχηλό μου το ζυγό της κι όλο δένει τη γλώσσα μου το τραύλισμά της κι όλο μου φέρνει κρύα ρίγη η χυδαιότητά της, η προσήλωσή της στα φαντάσματά της, οι υπεκφυγές της, οι αντιγραφές της, τα φρακαρισμένα της μυαλά, τα πτώματά της, τα κιβούρια της, τα εγκλήματα της... Αυτή η χώρα είναι το χτικιό μας».

Δημήτρης Δημητριάδης, «Πεθαίνω σαν χώρα»

Εισαγωγή:

Αναμφισβήτητα η Ελλάδα αντιμετωπίζει σήμερα ίσως τη μεγαλύτερη οικονομική δυσχέρεια μετά τη περίοδο του μεσοπολέμου. Διανύοντας το πέμπτο κατά σειρά έτος από το ξέσπασμα της διεθνούς χρηματοπιστωτικής και τραπεζικής κρίσης του 2008 οι συνέπειες είναι εμφανείς σε κάθε έκφανση της οικονομικής ζωής της χώρας. Η λιτότητα, τα αυστηρά οικονομικά μέτρα σε συνδυασμό με την υψηλή ανεργία δημιουργούν την εικόνα μιας εγχώριας οικονομίας που η ανάπτυξη της φαντάζει όνειρο μακρινό.

Μεγάλη μερίδα πολιτών προσπαθεί να επιβιώσει της ολοένα αυξανόμενης κρίσης. Εταιρείες και βιομηχανίες τερματίζουν τη λειτουργία τους, πτωχεύουν ή μεταφέρονται σε χώρες με χαμηλότερο κόστος παραγωγής. Ενδεικτικά, υπολογίζεται πως περίπου 1100 εργαζόμενοι χάνουν εβδομαδιαία την δουλειά τους. Στη μέση αυτής της οικονομικής δυσπραγίας βρίσκονται οι ευπαθέστερες ομάδες του ελληνικού κοινωνικού ιστού: οι νέοι.

Αντιμετωπίζοντας ήδη δημογραφικό πρόβλημα, παρουσιάζεται επιτακτική η ανάγκη ενθάρρυνσης και η δημιουργία ευκαιριών προς τους νέους που αποτελούν το πιο ενεργό και ελπιδοφόρο κομμάτι του κοινωνικού ιστού. Συνυπολογίζοντας ότι μόλις το ένα δέκατο (κατά προσέγγιση 1,1 εκατομύρια) του συνολικού πληθυσμού μετρά κάτω από 25 χρόνια και ότι μόνο 1,5 εκατομύριο βρίσκεται αναμεσα στα 26 με 35 χρόνια, η Ελλάδα είναι αντιμέτωπη με μεγάλους κινδύνους. Παρόλο που η ελληνική νεολαία μοιάζει, στατιστικά, να απαρτίζεται από μορφωμένα και καταρτισμένα μυαλά, με πολιτική άποψη, η εύρεση εργασίας καταλήγει δύσκολη, λόγω της έλλειψης οικονομικών ευκαιριών. Το ποσοστό ανεργείας που ανέρχεται για τους νέους στο 40% αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα για την απασχόληση τους, αλλά και αυτοί που τυγχάνει να εργάζονται, αυτή η εργασία πραγματοποιείται αποσπασματικά ή σε τομείς που δεν έχουν καμία σχέση με τις σπουδές τους.

Σύμφωνα με τη κατάσταση που περιγράφεται οι Έλληνες νέοι έρχονται αντιμέτωποι με το δίλημμα της μετανάστευσης σε άλλες χώρες της Ευρώπης,

άλλα και σε άλλες ηπείρους, προς αναζήτηση περισσότερων ευκαιριών εργασίας και μιας πιο ευοίωνης μελλοντικής πορείας των εγχώριων οικονομικών δεικτών. Συνεπώς η Ελλάδα κινδυνεύει να χάσει τα λαμπρότερα μυαλά της όσο η κατάσταση διαιωνίζεται. Επιπλέον, μεγάλη μερίδα νέων που επιθυμεί να αποχωρήσει από τη χώρα αντιμετωπίζει με θυμό και ακόμα και βία τα πολιτικά πεπραγμένα. Ο κίνδυνος αυτός της “διαρροής εγκεφάλων”(brain drain) από την Ελλάδα προς άλλες χώρες βασίζεται όχι στην υπερπληθώρα επιστημονικού εργατικού δυναμικού, αλλά στην έλλειψη προσφοράς θέσεων εργασίας. Επιπρόσθετα, η δημιουργία ενός “κυκλώματος εγκεφάλων” στην Ελλάδα, απαραίτητου για την ευημερία μιας χώρας, δυσχεραίνεται πλήρως υπό αυτές τις συνθήκες.

Η παρούσα εργασία αποτελεί μια διερεύνηση των μεθόδων και στρατηγικών τόσο των πολιτικών αρχών της Ελλάδας, αλλά και της Ε.Ε. για την αντιστροφή του φαινομένου της “διαρροής εγκεφάλων” και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς τους. Συνοπτικά το ερευνητικό ερώτημα που τίθεται είναι το εξής: “Ποιες είναι οι μέθοδοι αντιμετώπισης του φαινομένου “διαρροής μυαλών” και ποιές στρατηγικές θα ακολουθηθούν για την δημιουργία κυκλώματος μυαλών στη χώρα μας;”

Περιεχόμενα:

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή:.....	3
Περιεχόμενα	5
Σύντομη ιστορική αναδρομή:.....	7
Βιβλία και μονογραφίες επιστημονικές σχετικές με το φαινόμενο	8
Αναλύση Βιβλιογραφίας: Περιλήψεις	10
Προφίλ των ελλήνων πτυχιούχων που δούλεψαν και δουλεύουν στο εξωτερικό	15
Διέξοδοι-Λύσεις του προβλήματος.....	20
Ευρωπαϊκή Ένωση: Διέξοδοι και Δραστηριοποίηση- Εφαρμογή στην Ελληνική Κοινωνία.....	24
Η μετανάστευση «επωφελής» μακροπρόθεσμα.....	26
Πνευματικά δίκτυα της διασποράς: Στοιχεία από πρόσφατες εμπειρίες	34
Προοπτικές και επιπτώσεις της πολιτικής της επιλογής της Διασποράς εγκεφάλων.....	42
Η σημασία- αξία της συγκεκριμένης έρευνας:.....	46
Κεφάλαιο 1: Ανθρώπινη κινητικότητα στο νέο αιώνα	47
Κεφάλαιο 2: Διεθνής κινητικότητα της εργασίας - Μια άποψη για τις χώρες αποστολής	48
Κεφάλαιο 3: Οικονομικές συνέπειες της μετανάστευσης για την χώρα αποστολής –	49
Κεφάλαιο 4: Αναχώρηση προς Ευρεση Εργασίας: Το όφελος της χώρας αποστολής	50
Κεφάλαιο 5: Η διαρροή εγκεφάλων και αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις - Πότε είναι η χώρα έχει πληχθεί;.....	50
Κεφάλαιο 6: Τα Εμβάσματα και η μείωση της ευπάθειας	52
Κεφάλαιο 7: Τα δίκτυα της διασποράς	52
Κεφάλαιο 8: Επιστροφή.....	53
Κεφάλαιο 9: Η αλληλεξάρτηση της μετανάστευσης, για το εμπόριο και την βοήθεια.....	53
Κεφάλαιο 10: Ποιος είναι ο ρόλος του ΟΟΣΑ για τις Μεταναστευτικές Πολιτικές μιας χώρας;.....	54
Κεφάλαιο 11: Ενσωμάτωση Διεθνούς μετανάστευσης στις στρατηγικές ανάπτυξης των χωρών.....	55

Κεφάλαιο 12: Η συνεργασία των θεσμών ενός κράτους για την πιο αποτελεσματική διαχείριση των μεταναστευτικών θεμάτων.....	55
Σχόλια σχετικά με τις πηγές:	57
Η Ανεργία:	58
Κοιτώντας στο εξωτερικό.....	59
Έλληνες νέοι και η κρίση.....	59
Η διαρροή εγκεφάλων.....	59
Πολιτική δυσαρέσκεια.....	61
Οι διαμαρτυρίες και οι ταραχές.....	62
Η Εξεύρεση εργασίας.....	63
Εκπαίδευση και Επιχειρηματικότητα	65
Εκπαίδευση.....	66
Επιπτώσεις του φαινομένου διαρροής εγκεφάλων:.....	68
Τα πλεονεκτήματα της διαρροής εγκεφάλων	68
Οι αρνητικές συνέπειες της διαρροής εγκεφάλων.....	69
Αρνητικές επιπτώσεις της διαρροής εγκεφάλων για τα συστήματα υγείας των αναπτυσσόμενων χωρών	70
Θετικές συνέπειες: Κύκλωμα εγκεφάλων:	71
Μέθοδοι αντιμετώπισης του φαινομένου και εφαρμογή τους στην εγχώρια οικονομία:	73
Συμπέρασμα.....	78
Βιβλιογραφία:.....	80
Βιογραφικά στοιχεία	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.

Σύντομη ιστορική αναδρομή:

Η «διαφυγή εγκεφάλων» στο εξωτερικό ξεκίνησε εντατικά στη Νοτιοανατολική Ευρώπη τη δεκαετία του '50, και όπως αναφέρεται στη σχετική έρευνα της ΟΥΝΕΣΚΟ, οι συνέπειες υπήρξαν σοβαρές, αφού πολλές χώρες της περιοχής μας έχασαν μέχρι και το 70% των ειδικευμένων επαγγελματιών τους. Στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, για παράδειγμα, το 79% των μηχανικών στο χώρο της έρευνας, το 81% των κατόχων μεταπτυχιακών και το 75% των κατόχων διδακτορικού διπλώματος στον χώρο των επιστημών, έχουν εγκαταλείψει τη χώρα από το 1995, ενώ στη γειτονική Αλβανία, το ακαδημαϊκό προσωπικό μειώθηκε κατά 40% στο Πανεπιστήμιο των Τιράνων. Το εντυπωσιακό είναι ότι -σύμφωνα πάντα με τους διεθνείς οργανισμούς και τις εθνικές κυβερνήσεις- η τάση αρχίζει να αναστρέφεται σταδιακά σε όλη την περιοχή, καθώς αυτοί που μετανάστευσαν, επιδιώκουν να χρησιμοποιήσουν τις ικανότητες και το κεφάλαιό τους για να γίνουν πραγματικοί εταίροι στην ανάπτυξη των χωρών τους, ενώ τα πανεπιστήμια σε αρκετές πρωτεύουσες βρίσκονται στην αιχμή των προσπαθειών για τη μετατροπή της «διαφυγής εγκεφάλων» σε «κυκλοφορία εγκεφάλων», με την εκπόνηση προγραμμάτων που ενθαρρύνουν το ακαδημαϊκό και ερευνητικό προσωπικό να αναλάβει σπουδές βραχείας περιόδου στο εξωτερικό και τη δημιουργία ψηφιακών δικτύων.

Δυστυχώς, η Ελλάδα, ακολουθεί την αντίστροφη πορεία. Τα στοιχεία που παρέθεσε η Ευρωπαϊκή επιτροπή Εκπαίδευσης, Πολιτισμού και Νεολαίας κ. Βασιλείου στην απάντηση που έδωσε στον ευρωβουλευτή της Ν.Δ. καθηγητή Ιω. Τσουκαλά, με αφορμή τις αναφορές για μετανάστευση μεγάλου αριθμού Ελλήνων ερευνητών στο εξωτερικό, είναι αποκαλυπτικά και αποκαρδιωτικά: σύμφωνα με μελέτες της Ε.Ε., η διεθνής κινητικότητα των Ελλήνων ερευνητών -που εργάζονται ήδη σε ερευνητικά κέντρα- ήταν η μεγαλύτερη στην Ε.Ε. (73% έναντι 56% του μέσου όρου της Ε.Ε.-27). Την τελευταία τριετία, ωστόσο, έχει αντιστραφεί, με την Ελλάδα να παρουσιάζει ερευνητική κινητικότητα σε ποσοστό μόλις 24%.

Βιβλία και μονογραφίες επιστημονικές σχετικές με το φαινόμενο

Brain Drain and Brain Gain: The Global Competition to Attract High-Skilled Migrants

Tito Boeri, Herbert Brücker,

Editions: Oxford University Press

Policy Coherence for Development: Migration and Developing Countries, OECD Development Centre

How Global Universities are Reshaping the World Ben Wildavsky. Princeton University Press

Reassessing the Impacts of Brain Drain on Developing countries, Dhananjayan Sriskandarajah, Institute for Public Policy research, MPI Migration Information Source

‘Επενδύοντας στη φυγή: η διαρροή επιστημόνων από την Ελλάδα στην εποχή της παγκοσμιοποίησης’, Λόης Λαμπριανίδης- Καθηγητής Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Εκδόσεις Κριτική, 30 Μαΐου 2011

The Brain Drain: Curse or Boon: A Survey of the Literature, SimonCommander, Mari Kangasniemi, L. Alan Winers, National Bureau of Economic Research

Επιπτώσεις της Οικονομικής Κρίσης σε έρευνα και ανάπτυξη: Διαρροή Μυαλών στο εξωτερικό, Έρευνα ΟΟΣΑ

Young Greek and the Crisis: The Danger of Losing a Generation, Nick Malkoutzis, Friedrich Ebert Stiftung, International Policy Analysis

Brain Drain is the new Greek tragedy, Andy Eckardt and Carlo Angerer, NBC News

Greece's Brain Drain has begun, Oliver Stanley and Eleni Chrepa, Bloomberg Businessweek-Global Economics

Greece, EU Countries face brain drain, Spyros Kouvousis, Greek Europe Reporter

Scientific Diasporas: A new approach to the Brain Drain, Jean-Baptiste Meyer, Mercy Brown, World Conference on Science, Unesco- ICSU

Brain Drain: Determinants, Measurement and Welfare Effects, Herbert G. Grubell, Antony Scott, Wilfrid Lauriel University Press

Αναλύση Βιβλιογραφίας: Περιλήψεις

Brain Drain and Brain Gain: The Global Competition to Attract High-Skilled Migrants

Tito Boeri, Herbert Brücker, Editions: Oxford University Press

Περίληψη βιβλίου:

Ιστορικά, οι χώρες μάχονται μεταξύ τους για πηγές: ενέργειας, μεταλλευμάτων, κ.ο.κ. Σήμερα η μάχη επικεντρώνεται στην απόκτηση μιας άλλης πηγής, αυτής του μορφωμένου ή υψηλα καταρτισμένου εργατικού δυναμικού. Σύμφωνα με τον συγγραφέα η παγκόσμια κούρσα προσέλκυσης ταλέντων από πανεπιστήμια όλου του κόσμου, βρίσκει τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής να είναι ο απόλυτος νικητής, καθώς έχει οργανώσει ένα σύστημα παροχής υπηρεσιών προς πτυχιούχους και υποψήφιους διδάκτορες.

Το βιβλίο χωρίζεται σε δύο μέρη: στα προνόμια και στις συνέπειες για τις χώρες που παραλαμβάνουν τους επιστημονες και τα ταλέντα (brain gain), και για τις χώρες που τους αποστέλλουν (brain drain). Παράλληλα, γίνεται η ανάλυση των αιτιών, αλλά και των επιδράσεων του φαινομένου διαρροής μυαλών και για τις δύο κατηγορίες χωρών, αναφέροντας πληθώρα ενδιαφέροντων παραδειγμάτων. Έτσι, αναπτύσσεται μια διπολική σχέση επίδρασης ανάμεσα σε χώρες, κατά την οποία τα οφέλη της χώρας που παραλαμβάνει τα λαμπρά μυαλά είναι μεν προφανή, αλλά χωρίς απαραίτητα αυτό να σημαίνει ότι χάνει η χώρα που τα στέλνει.

Στην αρχή του βιβλίου περιγράφεται ένα ενδιαφέρον παράδειγμα διαρροής εγκεφάλων σύμφωνα με το οποίο περί τα πρώτα χρόνια της τελευταίας δεκαετίας ο οργανισμός OECD (ελλ. Ο.Ο.Σ.Α.- Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης) συνέλεξε στοιχεία από 20

εκατομύρια μορφωμένους μετανάστες, αντανακλώντας το 11% του συνολικού επιστημονικού κοινού όλων των χωρών. Από αυτό το ποσοστό, 50% των ατόμων απορροφήθηκε στις ΗΠΑ, το 24% σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ το υπόλοιπο 26% διοχετεύτηκε σε διάφορες χώρες, ενώ βαθμιαία το ποσοστό εισροής στις Η.Π.Α. συνεχίζει συγκριτικά να αυξάνεται. Μάλιστα το ποσοστό των εγκεγραμμένων επιστημόνων που πραγματοποιούν δεύτερη μετανάστευση σε άλλη χώρα ανέρχεται στο 40%, όπως επισημαίνει ο συγγραφέας .

Top of Form

Στο κεφάλαιο 6, τέλος, θεωρεί ότι οι αλλαγές των ρυθμίσεων πρόνοιας στις χώρες αποστολής και υποδοχής θα μπορούσαν να γίνουν αναπόφευκτες, εφόσον ο ανταγωνισμός για την προσέλκυση μεταναστών υψηλής ειδίκευσης μεταξύ των διαφόρων χωρών τείνει να αυξάνεται. Χρησιμοποιώντας ένα μοντέλο της στρατηγικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των χωρών, δείχνει όλες οι χώρες υποδοχής κερδίζουν σημαντικά οφέλη, ενώ οι χώρες αποστολής ενδέχεται να χάσουν, εκτός εάν οι περιορισμοί σχετικά με τη μετανάστευση των ανειδίκευτων μεταναστών γίνει πιο ελαστική.

Επίσης υπογραμμίζει ότι επί του παρόντος η διαφορά μεταξύ του βαθμού μετανάστευσης υψηλά εξειδικευμένων που θα αναμέναμε και του βαθμού που πραγματικά λαμβάνει χώρα το φαινόμενο σήμερα είναι μεγάλη. Τέλος, τα μοντέλα πολιτικής και οικονομίας, που παρουσιάζονται στο βιβλίο, παρέχουν σημαντικές γνώσεις σε σχετικά μεταναστευτικά θέματα με σκοπό να εξασφαλισθεί η βιωσιμότητα και της χώρας αποστολής, αλλά και τεχνικές διατήρησης της ανάπτυξης των χωρών υποδοχής, ώστε να αποτραπεί η προβλεπόμενη και επερχόμενη, κατά το βιβλίο, τραγωδία.

‘Επενδύοντας στη φυγή: η διαρροή επιστημόνων από την Ελλάδα στην εποχή της παγκοσμιοποίησης’, Λόης Λαμπριανίδης- Καθηγητής Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Εκδόσεις Κριτική, 30 Μαΐου 2011

Περίληψη Βιβλίου:

Το βιβλίο ξεκινά με την εξήγηση της θεωρητικής βάσης της έρευνας και ακολουθεί με τα αποτελέσματα. Επίσης, περιέχει και πολλά στοιχεία που μάζεψαν κατά τη διάρκεια της έρευνας, π.χ., απαντήσεις από Έλληνες του εξωτερικού σε ερωτηματολόγια που αναζητούν τους λόγους που επέλεξαν να φύγουν από την Ελλάδα και γιατί δεν έχουν επιστρέψει. Οι αναλύσεις και τα στοιχεία είναι πραγματικά πολύ ενδιαφέροντα για όσους νοιάζονται για το μέλλον της χώρας και της κοινωνίας. Ελπίζουμε να χρησιμοποιηθεί αυτή η έρευνα ως βάση συζήτησης για την επίλυση κεντρικών προβλημάτων της οικονομίας μας.

Αρχικά ορίζει το φαινόμενο της «διαρροής εγκεφάλων» διεθνώς:

‘Το φαινόμενο της «διαρροής εγκεφάλων» συνήθως περιλαμβάνει τις ροές πτυχιούχων από τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες προς τις αναπτυγμένες, ενώ οι αντίστοιχες ροές μεταξύ των αναπτυγμένων κρατών αναφέρονται ως «κυκλοφορία εγκεφάλων». Ερμηνεύουμε το φαινόμενο της «διαρροής εγκεφάλων» στην περίπτωση της Ελλάδας, η οποία αποτελεί αναπτυγμένο κράτος, ως αποτέλεσμα της χαμηλής ζήτησης για επιστημονικό προσωπικό στην ελληνική αγορά εργασίας, και όχι της υπερπροσφοράς πτυχιούχων.’

Επιπρόσθετα ο συγγραφέας επισημαίνει ότι η συμβολή του ανθρωπίνου δυναμικού στην οικονομική ανάπτυξη είναι σημαντική και μεγαλύτερη από τη συμβολή του φυσικού κεφαλαίου, καθώς το ανθρώπινο δυναμικό αυξάνει την παραγωγικότητα της εργασίας, γίνεται φορέας αξιοποίησης και διάχυσης της τεχνολογίας και της καινοτομίας, παράγοντας υψηλές εξωτερικές οικονομίες που διαχέονται στην οικονομία και στο κοινωνικό σύνολο. Παρά τη σχετικά πρόσφατη έμφαση στη σημασία του ανθρωπίνου δυναμικού στην αναπτυξιακή διαδικασία, η αναγνώριση της σημασίας του πηγαίνει πίσω στο χρόνο, μέχρι τα μέσα του 18ου αιώνα και τις απαρχές της οικονομικής επιστήμης.

Το πρόβλημα της διαρροής ταλέντων μεταφέρεται συνεπώς από το συγγραφέα στο κομμάτι του ανθρωπίνου δυναμικού για να τεθεί η σύγκριση

ανάμεσα στις χώρες που βρίσκονται υπο ανάπτυξη ή σε χώρες που αντιμετωπίζουν οικονομική κρίση και τις ανεπτυγμένες χώρες.

Οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες υποφέρουν από την έλλειψη ειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού, και έτσι δεν μπορούν να έχουν υψηλή κερδοφορία κεφαλαίου. Συνεπώς, το κεφάλαιο δεν επενδύει εκεί, γεγονός που οδηγεί σε χαμηλή παραγωγικότητα. Έτσι, οι πολύ ειδικευμένοι μεταναστεύουν από τη χώρα που πέφτει σε «φαύλο κύκλο» υπανάπτυξης.

Οι αναπτυγμένες χώρες είχαν πάντοτε το εξής δίλημμα: είτε να «παράγουν» οι ίδιες μόνες τους όλο το εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό που χρειάζονται είτε να προσελκύσουν και ήδη εκπαιδευμένο δυναμικό από τρίτες χώρες. Οι περισσότερες ακολούθησαν τη δεύτερη μέθοδο (π.χ. οι ΗΠΑ προσφέρουν υποτροφίες για σπουδές εκεί σε αποφοίτους λυκείων με τις καλύτερες επιδόσεις σε όλο τον κόσμο), υποσκάπτοντας ουσιαστικά την ανάπτυξη των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών.

Επίσης σημαντικό σημείο του βιβλίου 'Διαρροή Ταλέντων από την Ελλάδα' αποτελεί η παρουσίαση στατιστικών στοιχείων από τον κ. Λαμπριανίδη, που θέτει σε αμφισβήτηση την άποψη πως στην Ελλάδα υπάρχει υπερπληθώρα πτυχιούχων:

Ποσοστό πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, 2001 (%)			
ΧΩΡΑ	ΣΤΑ ΑΤΟΜΑ 25-64 ΕΤΩΝ	ΧΩΡΑ	ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
ΕΕ-25	25,1	ΚΥΠΡΟΣ	22,3
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	39,3	ΣΟΥΗΔΙΑ	19,9
ΦΙΛΑΝΔΙΑ	38,0	ΦΙΛΑΝΔΙΑ	19,1
ΚΥΠΡΟΣ	37,5	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	18,5
ΓΑΛΛΙΑ	31,4	ΝΟΡΒΗΓΙΑ	17,2
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	30,2	ΗΠΑ	16,7
ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ	29,6	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	14,8
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	28,6	ΔΑΝΙΑ	14,8
ΕΛΛΑΔΑ	27,7	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	14,7
ΔΑΝΙΑ	27,6	ΒΡΕΤΑΝΙΑ	14,6
ΣΟΥΗΔΙΑ	27,5	ΓΑΛΛΙΑ	14,0
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	25,8	ΕΛΒΕΤΙΑ	13,9
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	22,8	ΛΙΧΝΕΝΣΤΑΙΝ	12,5
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	22,2	ΕΛΛΑΔΑ	11,6

Ίσως ένα από τα πλέον ενδιαφέροντα κομμάτια του βιβλίου είναι αυτό όπου ο συγγραφέας παρουσιάζει την έρευνα του σχετικά με το επίπεδο μόρφωσης των Ελλήνων που εργάζονται στο εξωτερικό και τους αντίστοιχους μισθούς που λαμβάνουν.

Το προφίλ της έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από την Ερευνητική Μονάδα Περιφερειακής Ανάπτυξης και Πολιτικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας με επιστημονικό υπεύθυνο τον Λόη Λαμπριανίδη Οικονομικό Γεωγράφο, καθηγητή του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και βασικό συνεργάτη τον υποψήφιο διδάκτορα Νίκο Βογιατζή.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 2.734 Έλληνες, πτυχιούχους ανώτερων και ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, οι οποίοι έχουν εργαστεί στο εξωτερικό για τουλάχιστον ένα χρόνο, ενώ σήμερα είτε έχουν επιστρέψει στην Ελλάδα είτε ζουν ακόμη στο εξωτερικό. Το 34% είναι γυναίκες και το

66% άντρες, ενώ το 84,1% ζει σήμερα στο εξωτερικό και το 15,9% στην Ελλάδα.

Προφίλ των ελλήνων πτυχιούχων που δούλεψαν και δουλεύουν στο εξωτερικό

Οι πτυχιούχοι που εργάζονται στο εξωτερικό έχουν κάνει πολλές και πολύ καλές σπουδές. Συγκεκριμένα,

το 73% έχει και μεταπτυχιακό τίτλο (master),

ενώ το 51,2% έχουν και διδακτορικό

Όταν έπιασαν την πρώτη δουλειά τους στο εξωτερικό το 80,6% είχαν τουλάχιστον μεταπτυχιακό τίτλο.

Συγκεκριμένα, τα τυπικά προσόντα πριν από έναρξη της πρώτης εργασίας στο εξωτερικό έχουν ως εξής:

1ο Πτυχίο: 17,3%,

2ο Πτυχίο: 2,2%,

1ο Master: 43,9%,

2ο Master: 11,4%, PhD: 25,3%.

Το 41% έχουν κάνει πάρα πολύ καλές σπουδές, σπούδασαν στα 100 καλύτερα πανεπιστήμια του κόσμου! Συγκεκριμένα, η συνολική εικόνα έχει ως εξής:

1ο Πτυχίο: 27,0%,

2ο Πτυχίο: 21,9%,

1ο Master: 39,4%,

2ο Master: 45,0%,

PhD: 53,1,

μέσος όρος: 40,9%.

Σχεδόν όλοι όσοι δουλεύουν στο εξωτερικό (90%) έχουν κάνει μεταπτυχιακές σπουδές στο εξωτερικό, ενώ το 29% έχει πραγματοποιήσει το σύνολο των σπουδών του σε ξένα ιδρύματα. Μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό (14,3%) εργάστηκαν στο εξωτερικό χωρίς προηγουμένως να έχουν κάνει κάποιες σπουδές εκεί.

Οι περισσότεροι (60,9%) προτού αποφασίσουν να φύγουν ή να παραμείνουν στο εξωτερικό για εργασία, δεν αναζήτησαν καν δουλειά στην Ελλάδα. Μάλιστα και οι υπόλοιποι, που αναζήτησαν εργασία, το έκαναν για μικρό σχετικά διάστημα. Συγκεκριμένα,

- το 62% για λιγότερο από 6 μήνες,
- το 19,5% για 6-12 μήνες,
- το 18,5% για διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους.

Η ένταση της απογοήτευσης των πτυχιούχων για τη δυνατότητα εύρεσης ικανοποιητικής εργασίας στην Ελλάδα φαίνεται και από το γεγονός ότι 47,3% των ατόμων που πήραν όλα τα πτυχία τους στην Ελλάδα δεν αναζήτησαν καθόλου δουλειά στη χώρα.

Οι επιστήμονες που δουλεύουν στο εξωτερικό συγκεντρώνονται κυρίως (81%) σε τρία επιστημονικά πεδία:

- οικονομικά, διοίκηση επιχειρήσεων, νομικά κλπ. (33%),
- προγραμματισμός ηλεκτρονικών υπολογιστών, φυσική, χημεία κλπ. (25%) και
- μηχανικοί, μηχανικοί ηλεκτρονικών υπολογιστών, κλπ (23%).

Αναμενόμενα, ένα πολύ σημαντικό ποσοστό (46,5%) αυτών που εργάστηκαν στο εξωτερικό έχουν *μη έλληνα σύντροφο*. *Η σχέση με μη έλληνα σύντροφο λειτουργεί αποτρεπτικά για την επιστροφή*: από αυτούς που επέστρεψαν μόνο το 13,7% έχει μη έλληνα σύντροφο, ενώ σε αυτούς που δεν επέστρεψαν το αντίστοιχο ποσοστό είναι 52,4%.

Εργάζονται σε 74 χώρες, όμως το 91% συγκεντρώνεται σε 10 χώρες, κυρίως τη Βρετανία και τις ΗΠΑ. Συγκεκριμένα:

ΧΩΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΒΡΕΤΑΝΙΑ	31,7
ΗΠΑ	28,7
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	6,6
ΕΛΒΕΤΙΑ	5,4
ΓΑΛΛΙΑ	4,4
ΒΕΛΓΙΟ	4,3
ΚΑΝΑΔΑΣ	3,3
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	2,6
ΙΤΑΛΙΑ	2,3
ΙΣΠΑΝΙΑ	1,8
ΛΟΙΠΕΣ	0,9

Εργάζονται σε 532 πόλεις, όμως υπάρχει υπερεκπροσώπηση σε ελάχιστες, πολύ μεγάλες πόλεις:

ΠΟΛΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΛΟΝΔΙΝΟ	16,9
ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ	3,9
ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ	3,9
ΒΟΣΤΩΝΗ	3,7
ΠΑΡΙΣΙ	2,8
ΓΕΝΕΥΗ	2,1
ΜΟΝΑΧΟ	2,0
ΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ	1,8
ΖΥΡΙΧΗ	1,5
ΣΙΚΑΓΟ	1,4

Σχετικά με τις παρεχόμενες αμοιβές:

Οι αμοιβές εργασίας αυτών που έχουν επιστρέψει στην Ελλάδα είναι πολύ κατώτερες σε σχέση με όσους εξακολουθούν να δουλεύουν στο

εξωτερικό. Συγκεκριμένα, από όσους ζουν σήμερα στην Ελλάδα το 39,4% έχουν εισόδημα μικρότερο από 25.000 ευρώ και 34,4% μεγαλύτερο από 40.000 ευρώ. Πολύ διαφορετική είναι η εικόνα για όσους ζουν στο εξωτερικό, καθώς μόνο ποσοστό 9,2% έχει εισόδημα μικρότερο από 25.000 ευρώ, ενώ το 68,4% έχει εισόδημα μεγαλύτερο από 40.000 ευρώ.

Αυτοί που έχουν επιστρέψει στην Ελλάδα παρέμειναν στο εξωτερικό κατά μέσο όρο 10,5 χρόνια, συμπεριλαμβανομένων των σπουδών και της εργασίας, από τα οποία τα καθαρά χρόνια για εργασία ήταν 6,6.

Οι ρίζες του σύνθετου προβλήματος της “διαρροής εγκεφάλων” από την Ελλάδα είναι πολλαπλές. Σύμφωνα με τον καθηγητή το σημαντικότερο αίτιο εμφανίζεται στη παραγωγική αλυσίδα της χώρας. Η Ελλάδα δεν έχει μετακινηθεί στην αλυσίδα παραγωγής της αξίας ώστε να παράγει πιο σύνθετα προϊόντα και υπηρεσίες (έντασης γνώσης/ τεχνολογίας). Έτσι, υπάρχει περιορισμένη ζήτηση για πτυχιούχους, και συνεπώς η διαρροή εγκεφάλων δεν είναι κυρίως απόρροια υπερπροσφοράς πτυχιούχων (υπερεκπαίδευσης). Παρόλο που στη χώρα μας ο αριθμός των πτυχιούχων αυξάνεται τα τελευταία χρόνια, εξακολουθεί να είναι μικρότερος αναλογικά με τον πληθυσμό σε σχέση με άλλες αναπτυγμένες χώρες.

Επιπλέον ο καθηγητής αναφέρει πως το φαινόμενο της διαρροής εγκεφάλων θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως:

- εξοικείωση με το Άλλο μέσω ταξιδιών στο εξωτερικό, Erasmus, προπτυχιακών ή μεταπτυχιακών σπουδών στο εξωτερικό κλπ.,
- της ενιαίας αγοράς εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση
- των εξελίξεων στην τεχνολογία επικοινωνιών (internet, skype κλπ.) και μείωσης του κόστους μεταφορών που «συρρίκνωσαν τον χώρο», περιορίζοντας την επιθυμία επιστροφής στην πατρίδα (homesickness), μια που καθημερινά μπορείς να διαβάζεις ελληνικές εφημερίδες στο διαδίκτυο, να ακούς ελληνικό ραδιόφωνο και να βλέπεις ελληνική τηλεόραση,
- της δυνατότητας αναζήτησης εργασίας διεθνώς μέσω διαδικτύου από εταιρείες εύρεσης εργασίας,

- ο της αύξησης των Ελλήνων που δουλεύουν στο εξωτερικό, καθώς αυτά τα κοινωνικά δίκτυα διευκολύνουν την μετανάστευση,
- ο της αθέλητης «ωραιοποίησης» της κατάστασης από φίλους που είναι ήδη μετανάστες και οι οποίοι τείνουν να αναφέρουν κυρίως τα θετικά και να αποσιωπούν τα αρνητικά

Όπως προκύπτει από την έρευνα, ο σημαντικότερος λόγος για την αναζήτηση εργασίας στο εξωτερικό αλλά και άντλησης ευχαρίστησης από τη ζωή στο εξωτερικό είναι επαγγελματικός. Δηλαδή, οι καλύτερες προοπτικές επαγγελματικής εξέλιξης, η επαγγελματική αναγνώριση, η αξιοκρατία στον εργασιακό χώρο, οι οικονομικές απολαβές, η ενδιαφέρουσα εργασία στο αντικείμενο των ερωτώμενων και προσπάθεια για απόκτηση περισσότερων και εξειδικευμένων γνώσεων στο αντικείμενο αυτό.

Ο επαναπατρισμός των Ελλήνων:

Οι βασικότεροι παράγοντες που δυσαρεστούν τους ερωτώμενους κατά την παραμονή τους στο εξωτερικό και οδήγησαν κάποιους από αυτούς να επιστρέψουν είναι ότι βρίσκονται μακριά από την οικογένεια και τους φίλους τους, η νοσταλγία για τη ζωή στην Ελλάδα και οι άσχημες καιρικές συνθήκες. Η επιστροφή προσδιορίζεται:

από τη φάση του οικογενειακού κύκλου (κυρίως την ηλικία των παιδιών, καθώς γονείς με παιδιά άνω των δέκα ετών επιστρέφουν πιο δύσκολα· το εάν ο/η σύντροφος είναι Έλληνας· οι ηλικιωμένοι/άρρωστοι γονείς· η ύπαρξη οικογενειακής επιχείρησης κ.ά.)

από το γενικότερο «κλίμα» που επικρατεί στη χώρα (υπήρξαν περίοδοι μεγάλης «ευφορίας», όπως η περίοδος του 1981 ή των Ολυμπιακών Αγώνων).

Διέξοδοι-Λύσεις του προβλήματος

Ο καθηγητής επισημάνει ότι η περίοδος κρίσης την οποία ζούμε ίσως αποτελεί ευκαιρία να ξανασκεφτούμε τις καίριες συντεταγμένες της αναπτυξιακής μας πορείας και κυρίως ποιο ρόλο θα θέλαμε στο Διεθνή Καταμερισμό Εργασίας ώστε να δημιουργήσουμε συγκριτικά πλεονεκτήματα προς εκείνη την κατεύθυνση. Θα πρέπει αναμφίβολα να υπάρξει μια στροφή της οικονομίας στην παραγωγή πιο σύνθετων προϊόντων και υπηρεσιών, που θα βάλει τη χώρα σε καλύτερη θέση στον διεθνή ανταγωνισμό και θα αξιοποιήσει παραγωγικά το ανθρώπινο δυναμικό της. Μόνο μια τέτοια στροφή θα συντελέσει στην εξομάλυνση προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας των πτυχιούχων στην Ελλάδα και θα μειώσει τη διαρροή εγκεφάλων.

Παράλληλα, τονίζεται ότι θα πρέπει να μετατρέψουμε την απώλεια ταλέντων σε ευκαιρία. Αναμφίβολα, όσοι επιστρέψουν θα είναι πλούσιοι σε γνώσεις και εμπειρίες ζωής και πρέπει να αξιοποιηθούν δημιουργικά. Όμως και οι έλληνες πτυχιούχοι που θα εξακολουθήσουν να εργάζονται στο εξωτερικό θα μπορούσαν να αποτελέσουν αφενός τους καλύτερους «πρεσβευτές» της χώρας μας σε 74 χώρες και 532 πόλεις, ενώ αφετέρου θα μπορούσαν να συμβάλουν --έστω και από μακριά-- μέσα από ουσιαστικές συνεργασίες, στη μεταφορά τεχνογνωσίας στην Ελλάδα.

Για τη σημασία της επιστημονικής πηγής:

Το εν λόγω βιβλίο δεν θα μπορούσε να λείπει από την βιβλιογραφία της παρούσας εργασίας, καθώς μας παρέχει μία πλήρη εικόνα του φαινομένου διαρροής ταλέντων τόσο διεθνώς, όσο και στην Ελλάδα. Αναμφισβήτητα αποτελεί μια πολύ καλή πηγή στατιστικών και ερευνητικών στοιχείων, ανάλυσης των αιτιών του φαινομένου, αλλά και της παρουσίασης προτάσεων, προσαρμοσμένων στην ελληνική πραγματικότητα.

Η έκθεση του ΟΟΣΑ για το 2012:

Η Ελλάδα βρίσκεται κάτω ή πολύ κάτω από τον μέσο όρο των χωρών-μελών του ΟΟΣΑ, σχετικά με όλα σχεδόν τα κριτήρια που αξιολογούν, συγκριτικά, τις επιδόσεις του εθνικού συστήματος επιστήμης και καινοτομίας, σύμφωνα με τη έκθεση του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης «OECD Science, Technology and Industry Outlook 2012».

Ο Οργανισμός τονίζει ότι τρία είναι τα θέματα αιχμής στο πεδίο της έρευνας και ανάπτυξης στην Ελλάδα, τα οποία χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης: να βελτιωθούν το θεσμικό πλαίσιο και οι γενικότερες συνθήκες ώστε να ενισχυθεί η καινοτομία, να αποτελέσει η καινοτομία τον πυρήνα της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας και, τέλος, να μετατραπεί η επιδεινούμενη «διαρροή εγκεφάλων» σε «κυκλοφορία εγκεφάλων».

Η έκθεση αναφέρει ότι «το τωρινό ερευνητικό σύστημα της Ελλάδας είναι αδύναμο και σε μεγάλο βαθμό αποσυνδεδεμένο από την εγχώρια οικονομία». Ακόμα, επισημαίνει ότι η ανεπαρκής εμπορική αξιοποίηση στις αγορές νέων προϊόντων από καινοτόμους επιχειρηματίες, μέσα από τη συνεργασία εγχώριων πανεπιστημίων και εταιριών, πρέπει εφεξής να αποτελέσει βασική προτεραιότητα της Ελλάδας.

Ο Οργανισμός υπογραμμίζει ότι πρέπει να υπερπηδηθούν οι σοβαρές αδυναμίες στο «σύστημα καινοτομίας» της χώρας, ένας παράγοντας κρίσιμος προκειμένου να ανακτηθεί η ανταγωνιστικότητά της.

Η μελέτη σημειώνει ότι οι δαπάνες για Έρευνα και Ανάπτυξη (R & D) έχουν «κολλήσει» μόλις στο 0,60% του ελληνικού ΑΕΠ (ο παλαιότερος εθνικός στόχος για ποσοστό 1,5% του ΑΕΠ έως το 2020 θεωρείται πλέον ανέφικτος).

Επιπλέον, στο σύνολο των σχετικών εγχώριων δαπανών, κυριαρχούν οι δημόσιες επενδύσεις για έρευνα και ανάπτυξη, οι οποίες όμως, παρόλα αυτά, παραμένουν πολύ χαμηλότερες από το μέσο όρο του ΟΟΣΑ.

Από την άλλη, οι αντίστοιχες δαπάνες των ελληνικών επιχειρήσεων για R & D είναι απολύτως ανεπαρκείς, όντας οι δεύτερες χαμηλότερες μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ, ενώ κυριολεκτικά στον «πάτο» του ΟΟΣΑ βρίσκεται και ο

αριθμός των νέων εμπορικών καινοτομικών πατεντών, είτε από ελληνικές εταιρείες είτε από ελληνικά πανεπιστήμια.

Όπως τονίζει η έκθεση, οι σχέσεις μεταξύ των πανεπιστημίων και των ελληνικών βιομηχανιών είναι ισχνές, με τελικό αποτέλεσμα να υπάρχει αφενός πολύ μικρή ζήτηση από τις εγχώριες εταιρείες για καινοτομική έρευνα και, αφετέρου, να υπάρχει εξίσου ανάλογα μικρή προσφορά καινοτομιών από τα ελληνικά πανεπιστήμια, για τα οποία επιπροσθέτως γίνεται κριτική αναφορά σχετικά με την μέτρια ποιότητά τους.

Παράλληλα, υπογραμμίζεται ότι, μέσα σε ένα τέτοιο σκηνικό, διαρρέουν διαρκώς νέα «μυαλά» στο εξωτερικό, κάτι που εντείνεται διαρκώς λόγω της συνεχιζόμενης οικονομικής κρίσης.

Ο ΟΟΣΑ επισημαίνει ότι η οικονομική κρίση οδηγεί σε περαιτέρω συρρίκνωση τόσο των δημοσίων όσο και των ιδιωτικών επενδύσεων για έρευνα και ανάπτυξη στην Ελλάδα, με συνέπεια πλέον τα διαρθρωτικά κεφάλαια της ΕΕ να παραμένουν, ουσιαστικά, η σημαντικότερη πηγή χρηματοδότησης των όποιων εγχώριων καινοτομιών. Ο Οργανισμός υποστηρίζει πως, γι' αυτό ακριβώς το λόγο, η βασική πρόκληση είναι να απορροφηθούν πλήρως αυτοί οι κοινοτικοί πόροι και να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά.

Η διεθνής οικονομική κρίση, που χαρακτηρίζεται μεταξύ άλλων από έλλειψη ζήτησης και δυσκολία χρηματοδότησης, έχει ως συνέπεια την μεγάλη μείωση των δαπανών των επιχειρήσεων για Έρευνα και Τεχνολογία (R & D). Η μελέτη διαπιστώνει ότι σχεδόν όλες οι χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ (με εξαίρεση μόνο τη Γαλλία και την Κορέα) εμφανίζουν πτώση στις σχετικές ιδιωτικές επενδύσεις, γεγονός που αναμένεται να έχει αρνητικές συνέπειες για την προώθηση καινοτομιών και την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη.

Ο ΟΟΣΑ επισημαίνει ότι η πτώση των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα στους τομείς της έρευνας και ανάπτυξης αντισταθμίζεται εν μέρει από την αύξηση των αντίστοιχων δημόσιων επενδυτικών δαπανών, καθώς πολλές κυβερνήσεις (όπως των ΗΠΑ, της Γερμανίας, της Σουηδίας, της Ελβετίας, του Καναδά, της Αυστραλίας κ.α.) δίνουν πρόσθετα κίνητρα και επιδοτήσεις.

Όμως, αυτό δεν ισχύει για χώρες όπως η Ελλάδα, η Ισπανία, η Ιρλανδία, η Σλοβακία, η Σλοβενία κ.α., στις οποίες παρατηρείται μείωση των κρατικών δαπανών για R&D, τάση που αναμένεται να συνεχιστεί και τα επόμενα χρόνια.

Δημιουργούνται έτσι χώρες διαφόρων «ταχυτήτων» στο εσωτερικό του ΟΟΣΑ, όσον αφορά την ενίσχυση της έρευνας και τεχνολογίας, της κατ'εξοχήν «ατμομηχανής» της οικονομικής ανάπτυξης.

Η έκθεση προσθέτει ότι αν και σε όλο σχεδόν τον κόσμο οι εξειδικευμένοι εργαζόμενοι (εργάτες και υπάλληλοι) έχουν πληγεί λιγότερο σε σχέση με τους ανειδίκευτους, είναι ήδη ορατή η αύξηση της μακρόχρονης ανεργίας μεταξύ των εξειδικευμένων εργαζομένων σε χώρες όπως η Ελλάδα, η Εσθονία, η Πορτογαλία, η Ισπανία, η Ιρλανδία, ακόμα και οι ΗΠΑ.

Ο ΟΟΣΑ υπογραμμίζει ότι σε τομείς γοργά εξελισσόμενους, όπως η βιοτεχνολογία, η πληροφορική και η αεροναυτική, η παραμονή ενός εργαζόμενου για καιρό εκτός εργασίας ουσιαστικά εξασθενεί περαιτέρω τη θέση του, καθώς χάνει επαφή με τις σύγχρονες απαιτήσεις της αγοράς εργασίας, ενώ παράλληλα το ανθρώπινο κεφάλαιο της χώρας υποβαθμίζεται συνολικά - κάτι που αποτελεί πρόκληση προς αντιμετώπιση για την Ελλάδα.

Συνοψίζοντας θα μπορούσαμε να πούμε, ότι οι ελλειπίες υποδομές στην Ελλάδα τόσο στον επιστημονικό όσο και στον κοινωνικό τομέα, ωθούν στην μετανάστευση. Διακρίνεται εκ πρώτης όψεως ότι ο οικονομικός παράγοντας είναι ο βασικότερος. Όμως αναλύοντας την κατάσταση μπορούμε να διακρίνουμε ότι πίσω από τον οικονομικό τομέα, κρύβονται πολλοί, με μικρότερη σημασία παράγοντες που οδηγούν στο συνολικό πρόβλημα. Θα μπορούσαν να επισημανθούν ορισμένοι ώστε να δημιουργηθεί μια γενική εικόνα. Παραθέτοντα τα στοιχεία που κατά την άποψη μου είναι σημαντικά και δημιουργούν το γενικό πρόβλημα.

- Έλλειψη κοινωνικής παιδείας: Δυστυχώς παρατηρείται ότι στο γενικό σύνολο ότι καλύτερο υπάρχει να αγνοείται, να υποβαθμίζεται και να μην αξιολογείται σωστά. Αυτό το φαινόμενο οφείλεται στην έλλειψη της

κοινωνικής παιδείας, η οποία θα συντελούσε στην αναγνώριση, προώθηση και επιβράβευσης του καλού.

- Η αμέλεια του κράτους και των κοινωνικών φορέων : Το ελληνικό κράτος και οι δημόσιοι αδιαφορούν για την παιδεία και την στήριξη των ενδιαφερομένων για συνεχή εκπαίδευση, τη λεγόμενη δια βίου μάθηση, η οποία αυξάνει την παραγωγικότητα και ενισχύει τους ενδιαφερομένους. Υπάρχουν φυσικά οι ιδιωτικές σχολές που προσφέρουν την δυνατότητα στη δια βίου μάθηση, όμως πολλοί, αν όχι οι περισσότεροι δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν οικονομικά.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Διέξοδοι και Δραστηριοποίηση-Εφαρμογή στην Ελληνική Κοινωνία

Οι τάσεις μετανάστευσης των ελληνικών μυαλών προς αναζήτηση εργασίας δεν έχουν περάσει απαρατήρητες από την ΕΕ, που είναι αντιμέτωπη με τα χειρότερα ποσοστά ανεργίας εδώ και δεκαετίες, ύστερα από το ξέσπασμα της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης το 2008.

Τον Μάρτιο, η Κομισιόν αναμένεται να ξεκινήσει τον «Μεγάλο Συνασπισμό για Ψηφιακές Θέσεις Εργασίας», προωθώντας μέτρα που έχουν ως στόχο την αύξηση της εργασιακής κινητικότητας, αλλά επίσης και τον εξορθολογισμό της κατάρτισης και πιστοποίησης στον τομέα προκειμένου να αντιστοιχίσει τις κενές θέσεις εργασίας με τις δεξιότητες.

Οι ρίζες του προβλήματος «brain drain»- η έλλειψη δηλαδή θέσεων εργασίας στην Ελλάδα και γενικότερα στον ευρωπαϊκό Νότο και η έλλειψη εξειδικευμένων νέων στο Βορρά της Ευρώπης- θα απαιτήσει «βαθύτερες θεραπείες».

Νέα πρότυπα δεξιοτήτων στις νέες τεχνολογίες: Το πρόγραμμα e-CF:

Σύμφωνα με την Fiona Fanning, γενική γραμματέα του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Ενώσεων Επαγγελματιών Πληροφορικής (CEPIS), η αυξανόμενη ζήτηση για καταρτισμένους εργαζομένους στις τεχνολογίες πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών στις πιο σταθερές οικονομίες εμποδίζεται

όχι μόνο από την έλλειψη των νεοεισερχομένων στο επάγγελμα, αλλά και από τις αναντιστοιχίες στα προσόντα που έχουν σήμερα οι εργαζόμενοι.

Η έλλειψη κοινών μέσων κατανόησης και κατάλληλης επικοινωνίας των επαγγελματικών προσόντων στον τομέα των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών όπως επίσης και των προοπτικών μιας ελκυστικής σταδιοδρομίας, θεωρούνται βασικοί λόγοι για αυτό.

Έχοντας ως στόχο να βρεθεί μια λύση σε αυτό, το «Πλαίσιο Προσόντων» [e-Competence Framework-(e-CF)], ένα πανευρωπαϊκό πλαίσιο προσόντων στις νέες τεχνολογίες πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών, θα αναγνωριστεί ως προτεραιότητα από τον Μεγάλο Συνασπισμό.

Παρέχει ένα πρότυπο για να περιγράψει τις δεξιότητες ενός εργαζομένου ή ενός μάνατζερ στον τομέα των νέων τεχνολογιών.

Το e-CF θα εφαρμοστεί σε εκπαιδευτικά ιδρύματα, σε ανθρώπινα δυναμικά, από επαγγελματίες στις νέες τεχνολογίες που επιδιώκουν να εμβαθύνουν την καριέρα τους και την ειδίκευσή τους, καθώς και από ειδήμονες που παράσχουν εκπαίδευση πάνω στις νέες τεχνολογίες, πιστοποιήσεις, εργασίας και υπηρεσίες.

Αυτή η πρωτοβουλία θα ενισχυθεί επίσης από άλλα ενδιαφερόμενα μέρη που σχετίζονται με την πιστοποίηση. Για παράδειγμα η CEPIS, υπόσχεται να αναλάβει μια πανευρωπαϊκή «Αξιολόγηση e-Competence», ένα διαδικτυακό διαδραστικό εργαλείο που θα έχει στόχο να βοηθήσει τους τωρινούς και μελλοντικούς επαγγελματίες στις νέες τεχνολογίες να εντοπίσουν τα προσόντα που χρειάζονται στον τομέα της πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών, έχοντας τη δυνατότητα έτσι να προσαρμόζονται στη ζήτηση της αγοράς εργασίας.

Θα μπορούν να ελέγχουν και να αξιολογούν τα προσόντα τους συγκριτικά με διάφορα άλλα προφίλ και να «εξοπλίζουν» καλύτερα τους εαυτούς τους χρησιμοποιώντας την «Αξιολόγηση».

Ανάγκη για πρότυπα στην εκπαίδευση στις νέες τεχνολογίες

Όλα αυτά δεν μπορούν να υλοποιηθούν σύντομα, σύμφωνα με την Kathryn Parsons, επικεφαλής της De-Coded, που κάνει μαθήματα πάνω στον προγραμματισμό υπολογιστών.

Η De-Coded έχει διαπιστώσει πρωτοφανή ζήτηση για τα μαθήματά της από επαγγελματίες αλλά και μη εκπαιδευμένα άτομα όλων των ηλικιών. Υπάρχει σίγουρα αδυναμία κάλυψης της ζήτησης για εκπαίδευση, σύμφωνα με την Parsons.

«Η κωδικοποίηση δεν διδάσκεται στα σχολεία και δεν υπάρχουν εγκεκριμένες μεθοδολογίες για την μέτρηση της ικανότητας κωδικοποίησης», είπε.

Η Yvonne van Hest, επαγγελματίας στις νέες τεχνολογίες από το Αϊντχόβεν, αναγνώρισε ότι το βασικό πρόβλημα του «Brain Drain» βρίσκεται στο χαμηλό επίπεδο τεχνικών δεξιοτήτων στην ίδια την Ολλανδία.

«Έχουμε μόλις 18% νέων που ασχολούνται με τεχνικά θέματα, ενώ χρειαζόμαστε 40%», είπε. «Πρέπει να αρχίσουμε να εξετάζουμε το γερμανικό σύστημα, όπου υπάρχει μεγαλύτερη πολιτισμική αξία στις νέες τεχνολογίες καθώς και τεχνικοί μηχανικοί».

Η μετανάστευση «επωφελής» μακροπρόθεσμα

Σύμφωνα με την Van Hest, τον Απρίλιο θα διεξαχθεί κοινό συνέδριο μεταξύ του τεχνολογικού τομέα από την Ολλανδία και την Ισπανία, μαζί με αντιπροσώπους της Κομισιόν.

«Πρέπει να δημιουργήσουμε έναν φαύλο κύκλο ώστε οι ειδικευμένοι άνεργοι που εγκαταλείπουν την Ισπανία σε μεγάλους αριθμούς για να έρθουν στην Ολλανδία να ισορροπούνται με πολιτικές που θα ωφελούν ολόκληρη την Ευρώπη», εξήγησε.

Ωστόσο βλέπει και θετικά από το «brain drain». Οι ισπανοί τεχνικοί που εργάζονται στην Ολλανδία ευνοούν την ολλανδική οικονομία- και τους ίδιους- αλλά επίσης και την Ισπανία.

Βραχυπρόθεσμα, η μετανάστευση μειώνει την πίεση στους προϋπολογισμούς καθώς οι ισπανοί άνεργοι μεταβαίνουν στη Γερμανία αντί να επιδιώκουν τα κοινωνικά οφέλη της πατρίδας τους.

Και μακροπρόθεσμα, μια «δεξαμενή» ειδικευμένων εργαζομένων μπορεί να επιστρέψει στην Ισπανία όταν τελειώσει η κρίση.

«Η μετανάστευση στον χώρο της Πληροφορικής ήταν πάντα πιο αυξημένη σε σχέση με άλλους κλάδους, καθώς αναφέρεται σε επιστήμονες με ιδιαίτερα αυξημένη εκπαίδευση και ζήτηση σε παγκόσμιο επίπεδο. Η διαφορά είναι ότι τα τελευταία χρόνια συχνά είναι αναγκαστική ενώ παλαιότερα ήταν αποκλειστικά θέμα επιλογής καριέρας. Ακόμα, όμως, και αυτό μπορεί να έχει κάποιες θετικές επιπτώσεις για ελληνικές εταιρίες πληροφορικής καθώς, πλέον, είναι πιο εύκολο μέσω των πολλών Ελλήνων-στελεχών σε ξένες εταιρίες να βρεθούν σημεία επαφής και να αναπτυχθούν συνεργασίες», δήλωσε στην EurActiv.gr ο Δημήτρης Μπογιατζής, Διευθύνων Σύμβουλος της Mediascape ΕΠΕ και Μέλος Δ.Ε Τμήματος Πληροφορικής και Επικοινωνιών του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας.

Scientific Diasporas: A new approach to the Brain Drain, Jean-Baptiste Meyer, Mercy Brown, World Conference on Science, Unesco- ICSU

Στην έρευνα αυτή αρχικά τοννίζεται το γεγονός ότι η μετανάστευση των επιστημόνων και μηχανικών μεταξύ χωρών με διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης παραμένει ένα κρίσιμο ζήτημα και ένα άλυτο πρόβλημα. Σήμερα, με την παγκόσμια οικονομία να στηρίζεται όλο και περισσότερο στην επιστήμη και την τεχνολογία δεξιοτήτων αλλά και τη δημιουργία διεθνών χρηματικών ροών μέσω εμβασμάτων, περισσότερο από ποτέ, το θέμα έχει γίνει ακόμη πιο σημαντικό. Ωστόσο, οι όροι με τους οποίους αντιμετωπίζεται το φαινόμενο αλλάζουν, χαράσσοντας το δρόμο για νέες λύσεις. Η άνοδος της πνευματικών -ειδικά στον τεχνολογικό τομέα- δίκτυων της διασποράς, κατά την τελευταία δεκαετία σε όλο τον αναπτυσσόμενο κόσμο, δείχνει μια

νέα τάση. Αν και η εφαρμογή των μεθόδων διαφέρουν από τη μία χώρα στην άλλη, όλοι μοιράζονται το κοινό στόχο της συστηματικής “χρησιμοποίησης” των εκπατισμένων επιστημόνων και των τεχνικών. Μια απλή αναφορά των επιπτώσεων της πολιτικής αδιαφορίας για το φαινόμενο αυτό καθώς και των προφανών κινδύνων, καθιστά αναγκαία την δημιουργία και την ανάπτυξη διεθνών δικτύων επικοινωνίας της διασφοράς. Αυτά τα διεπιστημονικά δίκτυα παρέχουν πράγματι μεγάλες δυνατότητες και συντελούν στην ανάπτυξη μιας αποτελεσματικής και αμοιβαίας επωφελούς συνεργασίας μεταξύ των αναπτυσσόμενων και ιδιαίτερα μεταξύ των βιομηχανοποιημένων χωρών.

Το πρόβλημα διαρροής εγκεφάλων στη παγκόσμια κοινωνία της γνώσης Στο 1^ο κεφάλαιο οι συγγραφείς αναφέρουν ότι το μέγεθος και η έκταση του φαινομένου της διαρροής εγκεφάλων και πιο συγκεκριμένα της μετανάστευσης των επιστημόνων και μηχανικών (S & E) ήταν πάντα δύσκολο να εκτιμηθεί, λόγω της έλλειψης συγκρίσιμων στατιστικών στοιχείων σε διάφορες χώρες. Ωστόσο, αξιόπιστες εκτιμήσεις έχουν γίνει κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 και του 1980, αποκαλύπτοντας τη σημασία του φαινομένου με ποσοτικούς όρους. Μία από αυτές έδειξε ότι 825.000 ειδικευμένοι μετανάστες εγγράφονται στις βορειοαμερικανικές χώρες μεταξύ 1960 και 1987 (UNCTAD 1987) και ότι το ποσοστό των υπηκόων των αναπτυσσόμενων χωρών που μετανάστευαν είχε αυξηθεί δραματικά κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής. Επειτα τονίζεται στην έρευνα ότι κρίνεται απαραίτητο να ενισχυθούν οι εν λόγω εκτιμήσεις με νέα και διαφορετικά στοιχεία.

Μια ρεαλιστική προσέγγιση, αν και προσωρινή, για την εκτίμηση της έκτασης της μετανάστευσης εξειδικευμένου ανθρώπινου κεφαλαίου δίνεται με τη μέτρηση των ειδικευμένων αλλοδαπών του σημερινού πληθυσμού στη χώρα υποδοχής σε μια δεδομένη ημερομηνία. Πράγματι, οι ροές των δεδομένων (είσοδοι και έξοδοι εγγεγραμμένων στα σύνορα) αποτελούν μια απλή καταγραφή μόνο του αριθμού των ήδη ειδικευμένων μεταναστών που εισέρχονται σε μια συγκεκριμένη χώρα. Τα στοιχεία τόσο από τις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Γαλλία δείχνουν ότι οι μεγάλες χώρες από την καταγραφή του αριθμού των αλλοδαπών φοιτητών ότι τα δύο τρίτα των αλλοδαπών

επιστημόνων και μηχανικών που εργάζονται στον τομέα τους στην χώρα αποστολής τους έλαβε το διδακτορικό τους στις ΗΠΑ (NSF 1998, σ. 3. -19) και ότι μόνο οι μισοί από τους αλλοδαπούς μαθητές που λαμβάνουν διδακτορικό ή μεταδιδακτορικό επιστροφουν στην πατρίδα τους μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους (Martin Rovet et al. 1998).

Πέρα από τη γενική κατάρτιση του πληθυσμού, η έμφαση δίνεται στους επιστήμονες και τους μηχανικούς και, μεταξύ αυτών, σε όσους ασχολούνται με την έρευνα και την ανάπτυξη. Οι τομείς αυτοί πράγματι θεωρούνται ως η νέα κύρια πηγή πλούτου και ανάπτυξης και το μέγεθος τους χαρακτηρίζει το επίπεδο γνώσης της κοινωνίας (Stehr 1994).

Τα δεδομένα που παραθέτει η έρευνα σε αυτό το σημείο προέρχονται από στατιστικά στοιχεία του Εθνικού Ιδρύματος Επιστημών των Ηνωμένων Πολιτειών που παρέχουν την πιο ακριβή και συγκρίσιμα στοιχεία για το σκοπό αυτό.

Η βάση δεδομένων SESTAT του National Science Foundation (NSF) δείχνει ότι το 1995, 1.434.000 άτομα (12%) από τα 12 εκατομμύρια ανθρώπους που κατέχουν κάποιο κλάδο της επιστήμης και πτυχία των μηχανικών ή που εργάζονται στον τομέα της επιστήμης και μηχανικά επαγγέλματα στις ΗΠΑ, είναι ξένης προέλευσης. Πάνω από το 72% από αυτά είχαν αρχικά γεννηθεί σε μια αναπτυσσόμενη χώρα. Επίσης το 23% εκείνων που έχουν διδακτορικό δεν είναι πολίτες που γεννήθηκαν στις ΗΠΑ και το ποσοστό αυτό είναι ακόμη πολύ υψηλότερο σε ορισμένους βασικούς τομείς, όπως η μηχανική και η επιστήμη των υπολογιστών (40%) (NSF 1998, σ. 3-19). Από τα στοιχεία αυτά, είναι προφανές ότι η πρώτη χώρα από την άποψη της ακαδημαϊκής παραγωγής της γνώσης και της τεχνολογικής καινοτομίας στον κόσμο, στηρίζεται σημαντικά και μερικές φορές σε μεγάλο βαθμό από μη ιθαγενή κατόχων δεξιότητες, δεδομένου ότι η αιχμή της παγκόσμιας κοινωνίας της γνώσης στηρίζεται σε ανθρώπινους πόρους σε όλο τον κόσμο.

Παρατηρώντας το φαινόμενο διαρροής εγκεφάλων από τη σκοπιά των αναπτυσσόμενων χωρών, τα στοιχεία δείχνουν ότι ένα σημαντικό μέρος των υπηκόων συμμετέχει στην έρευνα και ανάπτυξη πέρα από τα σύνορά τους.

Μια ρεαλιστική εκτίμηση των ατόμων που απαρτίζουν τα διεπιστημονικά δίκτυα με καταγωγή από μια αναπτυσσόμενη χώρα και που είναι ενεργά στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης στις ΗΠΑ είναι περίπου 170.000 .

Αντιστοιχες με αυτές τις ευμενείς στατιστικές για τις Ηνωμένες Πολιτείες απολαμβάνουν γενικά οι χώρες που έχουν επίσης επιλεκτικές πολιτικές για τη μετανάστευση, γεγονός που ευνοεί τη μετανάστευσης υψηλά ειδικευμένων εργαζομένων(OECD 1998, σ. 55).

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται παραπάνω δίνουν μια τάξη μεγέθους για το σύνολο του εκπατισμένου πληθυσμού των αναπτυσσόμενων ή ανεπτυγμένων χωρών που εμπλέκονται στον τομέα της έρευνας- ανάπτυξης. Προσπαθώντας ο ερευνητής να συνδεσει αυτές τις ποσοτικές εκτιμήσεις με ποιοτικές πτυχές ΤΟΥ φαινομένου αναφέρει ότι οι επιστήμονες και μηχανικοί εργάζονται σε ένα περιβάλλον που είναι πολύ καλύτερο από εκείνο των συνομηλίκων τους στη χώρα προέλευσης. Έχουν πράγματι πρόσβαση στη χρηματοδότηση, τεχνική υποστήριξη, εξοπλισμό, επιστημονικά δίκτυα, τις πειραματικές συνθήκες, και πολλούς άλλους πόρους που είναι πολύ πιο περιορισμένοι στη πατρίδα τους. Αυτό προφανώς αφορά μόνο τόσο κυρίαρχη τάση της επιστήμης και της τεχνολογικής καινοτομίας, καθότι είναι ακριβώς αυτοί οι τομείς που μετρούν τη διεθνή ανταγωνιστικότητα των οργανισμών και των χωρών στην μια παγκόσμια οικονομία της γνώσης. Αυτό καταδεικνύει τόσο την ποσοτική και ποιοτική σημασία των δικτύων επιστημονικής διασποράς: αποτελούν για τις αναπτυσσόμενες χώρες ένα τεράστιο δυναμικό πρόσθετων πόρων. Είναι εφικτό όμως οι χώρες αυτές να αξιοποιήσουν συστηματικά, ακόμη και μόνο ένα μέρος των πόρων αυτών. Σήμερα, η απάντηση δεν αφήνει περιθώριο για καμία αμφιβολία: είναι ένα ρεαλιστικό σενάριο, εννοιολογικά θεμελιωμένο και βασίζεται σε αποδεικτικά στοιχεία.

Κεφάλαιο 2^ο : Χρησιμοποιώντας την Πνευματική Διασπορά: Μια νέα και πολλά υποσχόμενη στρατηγική

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1960, όταν η διαρροή εγκεφάλων αναγνωριστική ως σημαντικό πρόβλημα μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980, οι εθνικές ή διεθνείς πολιτικές επικεντρώθηκαν σε αντίμετρα, είτε για την πρόληψη και ρύθμιση διατάξεων για την προφύλαξη της εξειδικευμένης γνώσης ή την ακυρώση των αρνητικών επιπτώσεων του φαινομένου μέσω της φορολογίας. Αν και ο σχεδιασμός τους είχε μελετηθεί λεπτομερώς, απέτυχαν να φέρουν εφικτές ή αποτελεσματικές λύσεις (Meyer et al. 1997). Σήμερα, φαίνεται ότι αυτές οι επανειλημμένες αποτυχίες οφείλονται κυρίως στις λάθος υποκείμενες θεωρητικές παραδοχές στις οποίες οι πολιτικές αυτές βασίστηκαν. Για παράδειγμα ένα βασικό λάθος, όπως αναφέρει ο ερευνητής, στην προσεγγίση του ανθρώπινου κεφαλαίου συντελείται όταν ο ειδικός έχει μελετηθεί ως ένα μεμονωμένο περιουσιακό στοιχείο της χώρας, μη λαμβάνοντας συναλλαγές του με τις χώρες αποστολής, όπως διαχρονικά συμβαίνει με τα εμβάσματα. Ως εκ τούτου, οι δύο τρόποι να αντιμετωπίσει την απώλεια του ανθρώπινου κεφαλαίου είναι είτε να περιορίσει τις ροές ή διαπραγματεύση ώστε αφού αξιολογήσει χρηματικό κόστος της να πάρει κάποια χρηματική αποζημίωση.

Συνεχίζει αναφέροντας ότι τις δύο τελευταίες δεκαετίες, η κοινωνιολογία της επιστήμης και της τεχνολογίας έφερε μια νέα κατανόηση της διαδικασίας της δημιουργίας, διάδοσης και εφαρμογής της γνώσης. Επιμένει στη συλλογική φύση της εν λόγω διαδικασίας, τονίζοντας το ρόλο των επιστημονικών κοινοτήτων (Robert Merton, για παράδειγμα). Δείχνουν ότι αυτοί είναι κοινωνικο-γνωστικές κοινότητες, όχι μόνο κοινωνικές ή θεσμικές (Thomas Kuhns παράδειγμα).

Από τις προσεγγίσεις που παρουσιάζουν οι ερευνητές προκύπτει ότι, ιδίως στον τομέα της επιστήμης και της τεχνολογίας η ενσωματωμένη γνώση των ανθρώπων (ανθρώπινο κεφάλαιο) είναι ένας πόρος ανάμεσα στους πολλούς και η αξία και η αποτελεσματικότητά της είναι σε σχέση με το συνδυασμό με τους άλλους. Η εμπειρική απόδειξη αυτή παρέχεται από πολυάριθμα παραδείγματα ταλαντούχων επιστημόνων ή μηχανικών που όταν

επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους, οι ικανότητές τους αποσυνδεθεί από ό, τι χρησιμοποιείται για να κάνει την γνώση τους ισχυρή και αποτελεσματική(βλ. για παράδειγμα Gaillard, 1991). Αυτό οδηγεί σε μια προσέγγιση, με έμφαση στη συνδεση των πόρων η οποία αποκλίνει από τις παραδοσιακές παραδοχές σχετικά με το φαινόμενο της διαρροής εγκεφάλων.

Για τις δύο τελευταίες δεκαετίες, η αντίληψη για τη μετανάστευση των δεξιοτήτων έχει εξελιχθεί, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στην “αύξηση” του εγκεφάλου, η οποία βασίζεται στην ιδέα ότι η κατάρτιση του εκπατρισμένου πληθυσμού μπορεί να θεωρηθεί ως ένα δυνητικό πλεονέκτημα αντί για μια οριστική απώλεια. Οι επιστήμονες και οι μηχανικοί του εξωτερικού εμφανίζονται ως δυνητικό ανθρώπινο δυναμικό υψηλής μόρφωσης, εκπαιδεύονται μέσω της επαγγελματικής πρακτικής και απασχολούνται σε πολύ καλύτερες συνθήκες από εκείνες που η χώρα προέλευσης θα μπορούσε να προσφέρει σε αυτούς. Αν μια τέτοια χώρα είναι σε θέση να χρησιμοποιήσει αυτούς τους πόρους, που επιπλέον διαμορφώνονται σε μεγάλο βαθμό μέσω άλλων επενδύσεων, τότε θα έχουν κερδίσει το σημαντικότερο στοιχείο. Υπάρχουν δύο τρόποι για λάβει μια χώρα το μέγιστο κέρδος που μπορεί να του παρέχει ο εγκέφαλος: είτε μέσω της επιστροφής των ομογενών στη χώρα καταγωγής τους (αν υπάρχει δυνατότητα επιστροφής) ή μέσω της εξ αποστάσεως επικοινωνία και βοήθεια του εγκεφάλου με την χώρα προέλευσης του με σκοπό την ανάπτυξη της (κατ’ επιλογήν της διασποράς).

Η επιλογή επιστροφής έχει υλοποιηθεί με επιτυχία σε διάφορες νέες βιομηχανικές χώρες (NIC), όπως η Σιγκαπούρη και η Δημοκρατία της Κορέας ή μεγάλες αναπτυσσόμενες χώρες όπως η Ινδία και η Κίνα (Charum, Meyer, εκδ., 1999). Τα έντονα προγράμματα για τον επαναπατρισμό πολλών ειδικευμένων υπηκόων τους στο εξωτερικό έχουν τεθεί σε εφαρμογή από το 1980, δημιουργώντας στις χώρες αποστολής δίκτυα στα οποία οι επαναπατρισμένοι θα μπορούσαν να βρουν αποτελεσματικά μια θέση. Ωστόσο, οι χώρες αυτές δεν αποτελούν έκπληξη ούτε εξαίρεση καθώς είχαν αρχίσει να οικοδομούν την έρευνα και τον τεχνικο-βιομηχανικό ιστό που θα μπορούσε να στηρίξει κατάλληλα τέτοια δραστηριότητες ερευνας και

ανάπτυξης ευνοώντας την επιστροφή των εγκεφάλων της διασποράς. Προφανώς, η επιτυχία αυτής της επιλογής εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη συγκεκριμένη ικανότητα. Μια τέτοια προϋπόθεση δεν μπορεί εύκολα να συνδυαστεί με πολλές αναπτυσσόμενες χώρες

Η επιλογή της μεθόδου για την προσέλκυση των εκπατρισμένων περιλαμβάνει πολλές διαφορετικές στρατηγικές. Επίσης συχνά παίρνει ως δεδομένο ότι πολλοί από τους ομογενείς δεν είναι πιθανό να επιστρέψουν. Συχνά, έχουν εγκατασταθεί στο εξωτερικό και έχτισαν την επαγγελματική τους πορεία, καθώς και την προσωπική τους ζωή εκεί. Ωστόσο, μπορούν ακόμα να ανησυχούν ιδιαίτερα για την ανάπτυξη της χώρας καταγωγής τους, λόγω των πολιτιστικών, οικογενειακών ή και άλλων δεσμών. Ο στόχος, λοιπόν, είναι να δημιουργηθούν οι συνδέσεις μέσω των οποίων θα μπορούσαν αποτελεσματικά και παραγωγικά να συνδεθεί με την ανάπτυξη της, χωρίς οποιαδήποτε φυσική προσωρινή ή μόνιμη επιστροφή. Αυτό το είδος της εξ αποστάσεως συνεργατικής εργασίας είναι πλέον δυνατή και διεθνή ερευνητικά προγράμματα ή πολυεθνικές εταιρείες (TMX), αλλά και καθημερινές δραστηριότητες το έχουν ήδη αποδείξει με σαφήνεια.

Είναι επομένως στο χέρι για οποιαδήποτε χώρα να κάνουν την κοινωνική, πολιτική, οργανωτική και τεχνική προσπάθεια για να κινητοποιήσει τον επαναπατρισμό και ή τη σύσφιξη των δεσμών με τη διασπορά.

Σαράντα ένα εκπατρισμένων δίκτυα γνώσης έχουν εντοπιστεί σε όλο τον κόσμο μέχρι σήμερα. Αυτή η λίστα περιλαμβάνει μόνο τα δίκτυα που έχουν σαφή σκοπό τη σύνδεση των ομογενών μεταξύ αυτών και τη χώρα προέλευσης και τη προώθηση της ανταλλαγής γνώσεων και δεξιοτήτων. Επίσης αναφέρεται ότι υπάρχουν και άλλα δίκτυα χωρίς καμία έμφαση στη γνώση, συντελούν όμως στην ενίσχυση των δεσμών της διασποράς ως ένα πιο γενικό και παγκόσμιο φαινόμενο (Cohen, 1997).

Τα απόδημα δίκτυα της γνώσης συνδέουν περισσότερες από 30 διαφορετικές χώρες, και κάποιες από αυτές έχουν περισσότερα από ένα δίκτυα. Δύο δίκτυα αναφέρονται σε μια περιοχή του κόσμου και όχι μια

συγκεκριμένη χώρα, π.χ. οι Άραβες επιστήμονες και τεχνολόγοι Εξωτερικού (ASTA) και ο Σύλλογος Επιστημόνων Λατινικής Αμερικής. Τα δίκτυα ξεκίνησαν σχετικά πρόσφατα, στα τέλη της δεκαετίας του ογδόντα και κυρίως των ενενήντα. Η δημιουργία τους προέκυψε πολύ αυθόρμητα και ανεξάρτητα αλλήλων, έτσι συνολικά διακρίνονται απο ετερογενεια και ποικιλία. Τα δίκτυα αυτά διαφέρουν σε μέγεθος, το πεδίο εφαρμογής, τους στόχους, τις δραστηριότητες και τη δομή. Επίσης, συχνά αγνοούνται, μέχρι και σήμερα, η ύπαρξη παρόμοιων πρωτοβουλιών ανά το κόσμο. Σε μια προσπάθεια να βγάλουν νόημα από αυτό το ευρύ φάσμα πληροφοριών, αποφασίστηκε να συσταθεί μια τυπολογία των εκπατρισμένων δικτύων γνώσης.

Πνευματικά δίκτυα της διασποράς: Στοιχεία από πρόσφατες εμπειρίες

Τα διεπιστημονικά δίκτυα απόδημης γνώσης που εντοπίστηκαν κατατάσσονται σε πέντε κατηγορίες:

- student / ακαδημαϊκά δίκτυα,
- τοπικές ενώσεις των ειδικευμένων ομογενών,
- συνδρομή εμπειρογνομόνων,
- μέσω της μεταβίβασης της γνώσης από τους ομογενείς (ΤΟΚΤΕΝ),
- το πρόγραμμα του UNDP

Μεταξύ των τελευταίων, γίνεται διάκριση μεταξύ αυτών των δικτύων, τα οποία δεν έχουν ακόμη σταθερά ή ακριβή χαρακτηριστικά (αναπτυσσόμενες) και αυτές που φαίνονται πιο και οργανωμένα. Αυτά παρέχουν υλικό για μια βαθύτερη ανάλυση.

Τα Φοιτητικά δίκτυα προσφέρουν βοήθεια σε φοιτητές που σπουδάζουν στο εξωτερικό και ενθαρρύνουν την ανταλλαγή πληροφοριών και τον διάλογο μεταξύ των επιστημόνων. Διευκολύνουν συχνά τις σπουδές στο εξωτερικό ή / και την επανένταξη στην άκρως εξειδικευμένη αγορά εργασίας στη συνέχεια.

Έχουν μια περιορισμένη εμβέλεια όσον αφορά τις δραστηριότητες και τις εισφορές στη χώρα προέλευσης. Επίσης, αυτή η κατηγορία των δικτύων είναι η μόνη η οποία περιλαμβάνει πρωτοβουλίες ιδιαίτερα στις βιομηχανοποιημένες χώρες.

Οι τοπικές ενώσεις των εξειδικευμένων ομογενών είναι ομάδες από ειδικευμένους επαγγελματίες οι οποίοι συνεδριάζουν τακτικά τόσο σε επαγγελματικό όσο και κοινωνικό επίπεδο. Ο στόχος είναι η προώθηση των επαγγελματικών συμφερόντων των μελών, καθώς και η κοινωνικοποίησή τους σε ένα πιο προσωπικό επίπεδο. Το δίκτυο CESASC (Κίνα), για παράδειγμα διοργανώνει διάφορες τεχνικές και επαγγελματικές συναντήσεις, όπως το Ετήσιο Τεχνικό Συνέδριο και παρέχει λίστες απασχόλησης σε διάφορους επαγγελματικούς τομείς που θα μπορούσαν να ενδιαφέρουν τα μέλη. Η SIPA (Ινδία) πηγαίνει όμως ένα βήμα παραπέρα: αποσκοπεί στην ανάπτυξη της συνεργασίας και την ανταλλαγή, όχι μόνο μεταξύ των υψηλής εξειδίκευσης Ινδών ομογενών, αλλά και μεταξύ των ΗΠΑ και της Ινδίας σε τομείς υψηλής τεχνολογίας. Μερικές φορές, αυτές οι τοπικές ενώσεις αποτελούν έναν πυρήνα στον οποίο τα παγκόσμια και πιο συστηματικοποιημένα δίκτυα μπορούν να αναπτυχθούν, όπως είναι η περίπτωση της Κολομβίας: το δίκτυο RED, το δίκτυο Caldas, της Νότιας Αφρικής και όπως στις Φιλιππίνες, το δίκτυο Network Gain (BGN).

Η μεταφορά γνώσης μέσω των ομογενών (TOKTEN), το πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη (UNDP) χρησιμοποιεί την τεχνογνωσία της υψηλής εξειδίκευσης των ομογενών, βοηθώντας τους να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους για σύντομες επισκέψεις. Αυτές οι επισκέψεις συνήθως διαρκούν από τρεις εβδομάδες έως και τρεις μήνες κατά τη διάρκεια της οποίας οι ομογενείς ασχολούνται με διάφορα αναπτυξιακά έργα ή μπορούν να αναλάβουν διδακτικό έργο σε τοπικά πανεπιστήμια. Δεκάδες χώρες έχουν χρησιμοποιήσει με επιτυχία το πρόγραμμα αυτό κατά καιρούς, κατά τη διάρκεια των τελευταίων δύο δεκαετιών. Ωστόσο, πρόσφατα, ορισμένες από αυτές όπως η Παλαιστίνη, το Πακιστάν και ο Λίβανος έχουν αρχίσει να δημιουργούν περισσότερες μόνιμες δομές για την

αξιοποίηση ομογενών ανθρώπινων πόρων τους μέσω του προγράμματος αυτού πιο συστηματικά.

Τα πνευματικά - επιστημονικά δίκτυα της διασποράς χαρακτηρίζονται έτσι, επειδή μοιράζονται ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά πνευματικά και επιστημονικά, αλλά και λόγω κάποιων περιορισμών που δεν έχουν αναπτυχθεί πλήρως σε αυτό το είδος του δικτύου. Στόχος τους είναι να κάνουν χρήση της υψηλής εξειδίκευσης ομογενών και να συμβάλουν στην αναπτυξιακή διαδικασία της χώρας καταγωγής. Το δίκτυο διασποράς RBD της Ταϊλάνδης για παράδειγμα αρχικά στόχευε στο να φέρει υψηλής ειδίκευσης Ταϊλάνδης ομογενείς πίσω στη χώρα τους για σύντομες επισκέψεις για να βοηθήσει στην ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας της χώρας.

Τα προαναφερθέντα δίκτυα, επίσης, ταξινομούνται ως "ανάπτυξιακά", λόγω της προσφοράς. Κάνουν, των δεξιοτήτων για την ανάπτυξη τόσο της χώρας υποδοχής όσο και της χώρας προέλευσης.

Η FORS Foundation (Ρουμανία), για παράδειγμα, επιδιώκει να εμπλέξει Ρουμάνους επιστήμονες τόσο στη Ρουμανία όσο και στο εξωτερικό, συμβάλλοντας στη διαδικασία οικονομικής μεταρρύθμισης και της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης της Ρουμανίας.

Η ακόλουθη έρευνα περιορίζεται στην ανάλυση των 15 πνευματικών-επιστημονικών δικτύων διασποράς που εντοπίστηκαν. Για να χαρακτηριστεί ως τέτοιο, επισημαίνεται ότι το δίκτυο πρέπει να πληρεί τα ακόλουθα κριτήρια:

α) Τα μέλη θα πρέπει να είναι ως επί το πλείστον υπήκοοι μιας συγκεκριμένης χώρας που ζουν και εργάζονται ή σπουδάζουν στο εξωτερικό

β) Τα μέλη πρέπει να είναι υψηλής εξειδίκευσης, που δραστηριοποιούνται σε μια σειρά από επαγγελματικούς τομείς, ειδικά τη διεξαγωγή επιστημονικών ερευνών.

γ) Τα δίκτυα πρέπει να έχουν ως κύριο σκοπό τους την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας καταγωγής των “εγκεφάλων”

δ) Πρέπει να υπάρχει ένας βαθμός σύνδεσης-δεσμών των διαφόρων μελών του δικτύου, καθώς και μεταξύ των μελών του δικτύου και των ομολόγων τους στη χώρα καταγωγής τους.

Τα δίκτυα αυτά θα πρέπει να συγκριθούν και να αντιπαραβληθούν σε ότι αφορά

(α) την οργάνωση και τη διοίκησή τους,

(β) τα μέλη τους και

(γ) τους στόχους και τις δραστηριότητές τους.

(Α) Διοίκηση και οργάνωση του δικτύου:

Όλα τα δίκτυα που μελετήθηκαν στην έρευνα είχαν συσταθεί στις αρχές του 1990 και, σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως η BGN των Φιλιππίνων ξεκίνησε από μια ομάδα ομογενών φοιτητών και επιστημόνων και ερευνητών που αναγνώρισε την ανάγκη για μια πρωτοβουλία αυτού του είδους. Το Διαδίκτυο είναι το κύριο εργαλείο που χρησιμοποιείται από όλα τα δίκτυα για την προώθηση και κάνοντας ορατές τις δίκτυα για τα πιθανά μέλη του δικτύου. Όλα τα δίκτυα έχουν μια ιστοσελίδα η οποία είναι το αρχικό σημείο εισόδου για τα υποψήφια μέλη. Οι ιστοσελίδες αυτές διαφέρουν από την άποψη της παρουσίασης, καθώς και τον όγκο των πληροφοριών που προσφέρουν. Περιέχουν συνήθως μια on-line αίτηση μέλους που τα υποψήφια μέλη πρέπει να συμπληρώσουν και μετά τη συμπλήρωση του εντύπου θα γίνουν επίσημα μέλη του δικτύου, όπου και καταχωρούνται σε μια βάση δεδομένων των διαχειριστών.

Το IRSA (Ιρλανδία), το Παγκόσμιο Δίκτυο Κορέας και ANA (Νιγηρία) είναι εντελώς ανεξάρτητα και δεν συνδέεται με κανένα πολιτικό κόμμα ή την εθνική κυβέρνηση. Τα άλλα δίκτυα έχουν διασυνδέσεις με συγκεκριμένους κυβερνητικούς οργανισμών, ιδίως της Κρατικής Επιτροπής για την Επιστημονική Έρευνα, όπως στην περίπτωση των πολωνικών επιστήμονων

στο εξωτερικό, το Υπουργείο Ανώτατης Εκπαίδευσης στην περίπτωση του Ιράν, της Επιστήμης και Τεχνολογίας του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου, στην περίπτωση της BGN και το Ανώτατο Συμβούλιο για την Επιστήμη και την Τεχνολογία στην περίπτωση της ASTA. Αυτοί οι δεσμοί είναι σημαντικοί, διότι διευκολύνεται η εφαρμογή των κοινών σχεδίων ανάπτυξης, ωστόσο τα μέλη του δικτύου σε πολλές περιπτώσεις προτιμούν το δίκτυο να διατηρεί κάποιο βαθμό αυτονομίας από την κυβέρνηση και άλλες πολιτικές οργανώσεις.

Τα δίκτυα διαχειρίζονται από μια εκτελεστική επιτροπή ή το Εκτελεστικό Συμβούλιο το οποίο διαφέρει σε μέγεθος ανάλογα με το μέγεθος του δικτύου. Το δίκτυο ANA, για παράδειγμα, η οποία έχει ένα τεράστιο αριθμό μελών, διοικείται από ένα εκτελεστικό συμβούλιο που αποτελείται από 18 μέλη. Το γεγονός ότι τα περισσότερα από τα δίκτυα είναι ανεξάρτητοι οργανισμοί που σημαίνει ότι όλοι τους, εκτός της Τυνησίας, δεν έλαβε καμία χρηματοδότηση από την εθνική κυβέρνηση και, συνεπώς, απαιτούν από τα μέλη τους να καταβάλλουν ένα τέλος που είναι η μόνη πηγή εισοδήματος για τα περισσότερα από τα δίκτυα. Το ποσό που τα μεμονωμένα μέλη πρέπει να καταβάλλουν εξαρτάται συνήθως από τον τύπο της εγγραφής τους και μπορεί να κυμαίνεται από φοιτητή, επαγγελματία ή συνεργάτη για την εταιρική ιδιότητα του μέλους.

(B) Τα μέλη του Δικτύου

Η σύνθεση δικτύων στην πλειονότητα τους είναι ανοικτή σε ερευνητές, επιστήμονες, φοιτητές, επιχειρηματίες και, σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως IRSA, ATPAC (Ταϊλάνδη) και της Τυνησίας στην επιστημονική κοινοπραξία στην ερευνητικών οργανισμών και επιχειρήσεων που ενδιαφέρονται για την ανάπτυξη της χώρας προέλευσης των ομογενών επιστημόνων. Αντιπαράκειται η σύνθεση μερικών δικτύων που είναι αποκλειστικά για τους ανθρώπους στους τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας, σε αντίθεση με άλλα δίκτυα που είναι πιο "διεπιστημονικά". Τα περισσότερα από τα δίκτυα είναι προσανατολισμένα προς τις φυσικές επιστήμες, εκτός του SANSA και του BGN που καλύπτουν ένα ευρύτερο φάσμα επιστημονικών κλάδων. Ένας σημαντικός αριθμός από τα μέλη τους είναι ενεργά στις ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες, καθώς και τη διαχείριση και τη διοίκηση.

Τα μέλη του δικτύου είναι σε πολλές περιπτώσεις διασκορπισμένα σε όλο τον κόσμο, εκτός από την ATPAC, ATPER και ATPIJ (Ταϊλάνδη), τα οποία είναι πιο περιφερειακά δίκτυα. Για παράδειγμα αναφορικά έχουμε τα μέλη της Red Caldas (Colombia) που βρίσκονται σε 30 χώρες και των SANSA σε 57 χώρες, πέντε κύριες περιοχές του κόσμου και 800 διαφορετικές πόλεις.

Τα περισσότερα από τα δίκτυα περιορίζουν τη συμμετοχή τους σε ομογενείς υπηκόους της συγκεκριμένης χώρας, εκτός από τα SANSA, Red Caldas, της επιστημονικής κοινοπραξίας Τυνησίας και της BGN που επιτρέπουν όποιον ενδιαφέρεται για την ανάπτυξη της χώρας να συμμετάσχει στο δίκτυο. Ορισμένα δίκτυα, όπως το IRSA και της Τυνησίας, έχουν μια αρκετά περίπλοκη δομή συμμετοχής.

Τα μέλη αυτών των δικτύων είναι πολύ καλά καταρτισμένα και με υψηλά προσόντα με έναν σημαντικό αριθμό των μελών τους να κατέχουν μεταπτυχιακά (μάστερ και διδακτορικά). Περισσότερο από το ήμισυ του αριθμού των μελών του SANSA για παράδειγμα, διαθέτουν προηγμένο επίπεδο πτυχίων, θέσεων, αλλά και επαγγελματικής εμπειρίας.

(Γ) Οι στόχοι και οι δραστηριότητες των Δικτύων

Τα πνευματικά- επιστημονικά δίκτυα της διασποράς, στοχεύουν στη δημιουργία και την ενίσχυση της επικοινωνίας και των ανταλλαγών μεταξύ των μελών που ζουν στο εξωτερικό και τη σύνδεσή τους με τους ομολόγους τους στη χώρα καταγωγής τους. Η εκπαιδευτική, κοινωνική, πολιτιστική και επαγγελματική εξέλιξη των μελών τους είναι επίσης ψηλά στη λίστα των προτεραιοτήτων. Αυτή είναι στενά συνδεδεμένη με τον κύριο στόχο όλων των πνευματικών δικτύων της διασποράς, που είναι η οικονομική, πολιτική και κοινωνική ανάπτυξη των χωρών προέλευσης.

Για να εξασφαλιστεί ότι πληρούνται οι ανωτέρω στόχοι, τα μέλη του δικτύου συμμετέχουν σε διάφορες δραστηριότητες και διοργανώνουν διάφορα εκπαιδευτικά, αναπτυξιακά, κοινωνικά και πολιτιστικά εκδηλώσεις. Αυτές περιλαμβάνουν συνέδρια, σεμινάρια, εργαστήρια, ομάδες εστίασης, καθώς

και κοινωνικές εκδηλώσεις όπως δείπνα, χριστουγεννιάτικα πάρτι και πικ-νικ. Δίκτυα όπως το Παγκόσμιο Δίκτυο Κορέας, η BGN, ASTA (Σαουδική Αραβία) και της Τυνησίας επιστημονική κοινοπραξία διοργανώνει ετήσιες διασκέψεις που επικεντρώνονται σε συγκεκριμένα θέματα που ενδιαφέρουν τα μέλη, καθώς και τη χώρα προέλευσης. ASTA για παράδειγμα, οργανώνει συνέδρια συνεργασίας μεταξύ της ίδιας και του Πανεπιστήμιο της Ιορδανίας για την Επιστήμη και την Τεχνολογία, η Διεθνής Διάσκεψη και Έκθεση σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο του Μπαχρέιν, της Διάσκεψης νερό και ένα Περιβαλλοντικό Συνέδριο. Η BGN οργανώνει ομαδικές συζητήσεις, όπου τα μέλη μπορούν να ανταλλάσσουν πληροφορίες και ιδέες σχετικά με θέματα όπως οι δυνατότητες για την ανάπτυξη λογισμικού, ευκαιρίες για ολοκληρωμένο σχεδιασμό κυκλωμάτων, τα ηλεκτρικά οχήματα, η δημόσια πολιτική για τη μεταφορά τεχνολογίας και τις εναλλακτικές μορφές παραγωγής ενέργειας στις Φιλιππίνες

Όλα τα δίκτυα έχουν ένα newsgroup ή το ενημερωτικό δελτίο, είτε σε χαρτί είτε σε ηλεκτρονική μορφή, για την προώθηση της επικοινωνίας μεταξύ των μελών του δικτύου και να ενημερώσει τα μέλη για τις τελευταίες εξελίξεις στο σπίτι. Επιπλέον, ιδιαίτερη δίκτυα όπως της Τυνησίας επιστημονικό κονσόρτσιουμ και ASTA έχουν συγκεκριμένες χωνεύει και περιοδικών όπου δημοσιεύονται επιστημονικά άρθρα και βιβλία γραμμένα από τα μέλη του δικτύου. Αυτά διάδοση των αποτελεσμάτων της έρευνας και πληροφοριών και τη διευκόλυνση του διαλόγου και της συζήτησης μεταξύ των μελών και μεταξύ αυτών και των ομολόγων τους στο σπίτι.

Για να εξασφαλιστεί η οικονομική και κοινωνική πρόοδος της χώρας προέλευσης, τα μέλη του δικτύου συμμετέχουν σε διάφορα κοινά αναπτυξιακά έργα με κυβερνητικές υπηρεσίες και ιδιωτικές και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις στο σπίτι. Για παράδειγμα τα μέλη του δικτύου BGN αφοσιώνονται σε έργα που αφορούν τη δημιουργία των εταιρειών στις Φιλιππίνες, τη παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προς τις εταιρείες στις Φιλιππίνες, αλλά και την κυβέρνηση, ακόμα και ακαδημαϊκών φορέων και το σχηματισμό των ξένων εταιρειών που να δραστηριοποιηθούν στις Φιλιππίνες. Η Τυνησιακή επιστημονική κοινοπραξία, στην προσπάθειά της να ενισχύσει

την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Τυνησίας, διοργανώνει σύντομες σειρές σεμιναρίων και μαθημάτων κατάρτισης στην πρακτική εφαρμογή της επιστήμης και της τεχνολογίας ώστε τα αποτελέσματα να προσφέρονται σε ιδιώτες, στις ακαδημίες, καθώς και τους βιομηχανικούς τομείς της χώρας. Επιπρόσθετα το δίκτιο ANA έχει μια σειρά από επιτροπές, όπως μια Επιτροπή Παιδείας, Τεχνολογίας Επιτροπή, Επιτροπή Οικονομικών και Υγείας Υποθέσεων αφιερωμένες σε συγκεκριμένες περιοχές ενδιαφέροντος στη Νιγηρία. Κατά την ένταξή του στο δίκτυο, κάθε μέλος οφείλει να αναφέρει στο έντυπο της αίτησης την επιτροπή που αυτός επιθυμεί να ενταχθεί.

Τα μέλη του δικτύου Red Caldas ενθαρρύνονται να συμμετέχουν σε συνεργατικά ερευνητικά έργα. Δύο από αυτά τα έργα είναι η Bio 2000, ένα σχέδιο- πρόγραμμα για τη μεταφορά της τεχνολογίας στον τομέα της ρομποτικής. Ο στόχος ήταν να εφεύρει οργανα, μετρητές και μηχανήματα για τη φυσική, προγράμματα για την τεχνολογία και στους τομείς της βιολογίας και της ιατρικής (Granès et al., 1998). Το τελευταίο έργο ρομποτικής, αυτοματισμών και βιομηχανικών δικτύων και στοχεύει στο σχεδιασμό και την κατασκευή ενός ρομπότ πολλαπλών χρήσεων στο τομέα της βιομηχανίας. Τα μέλη του δικτύου όλων των διαφορετικών δικτύων έτσι συμμετέχουν σε σκόπιμες ενέργειες και δραστηριότητες, προκειμένου να συμβάλλουν στην οικονομική και κοινωνική πρόοδο της χώρας καταγωγής τους.

Τα ανωτέρω έργα ανάπτυξης αποτελούν συγκεκριμένα παραδείγματα του ρόλου που οι εξειδικευμένοι ομογενείς υπήκοοι μπορούν να παίξουν στη μεταφορά της γνώσης από τις πιο βιομηχανοποιημένες χώρες που εργάζονται στις χώρες καταγωγής τους. Ωστόσο, δεν υπάρχουν αρκετές αποδείξεις ότι αυτά τα είδη των έργων είναι πολλά και δεν είναι αρκετές πληροφορίες για να αξιολογήσει το βαθμό στον οποίο εφαρμόστηκε με επιτυχία. Επίσης τα δίκτυα μπορεί να αντιμετωπίσουν ορισμένους περιορισμούς και δυσκολίες στις προσπάθειές τους για να οργανώσουν και να εφαρμόσουν αναπτυξιακά έργα του είδους που αναφέρθηκε παραπάνω.

Προοπτικές και επιπτώσεις της πολιτικής της επιλογής της Διασποράς εγκεφάλων

Το γεγονός ότι τόσες πολλές χώρες έχουν δημιουργήσει πνευματικά και επιστημονικά δίκτυα διασποράς του εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού την ίδια στιγμή, με ανάλογα χαρακτηριστικά και τις δομές, καταδεικνύει ότι η επιλογή της διασποράς είναι μια σημαντική στρατηγική. Μάλιστα κανένα από αυτά τα δίκτυα επιλογής δεν έχει διαλυθεί και ένας μεγάλος αριθμός από αυτά τα δίκτυα διαδραματίσαν πολύ σημαντικό ρόλο για σχεδόν μια δεκαετία. Παρά το γεγονός ότι ορισμένα από τα δίκτυα αυτά δεν είναι τόσο δυναμικά από πλευράς δραστηριοτήτων και έργων, το γεγονός ότι εξακολουθούν να υπάρχουν σήμερα σημαίνει ότι ο σκοπός της δημιουργίας τους δεν έχει εξαφανιστεί και ότι εξακολουθούν να απολαμβάνουν κάποια μορφή στήριξης.

Όλα αυτά τα δίκτυα έχουν επιτύχει τον αρχικό στόχο τους να κινητοποιήσουν τους ιδιαίτερα ειδικευμένους ομογενείς ανθρώπινους πόρους, που έχουν λάβει διάφορους βαθμούς επιτυχίας. Τα μεγέθη τους κυμαίνονται από μερικές εκατοντάδες έως 2000 μέλη. Όσον αφορά τα αντίστοιχα δίκτυα της Νότιας Αφρικής και της Κολομβίας, έχουν καταφέρει να προσελκύσουν μεταξύ 10% και 50% αντίστοιχα νέων μελών.

Ως εκ τούτου, δεν είναι ρεαλιστικό να αναμένεται ότι μόνο ένα μέρος της διασποράς ανταποκρίνεται θετικά σε μια τέτοια πρωτοβουλία. Ωστόσο, εκείνα που ανταποκρίνονται διαθέτουν συνήθως πολύ ισχυρά κίνητρα και τα στοιχεία δείχνουν ότι το επίπεδο των δεξιοτήτων των μελών τους είναι πράγματι πολύ υψηλό. Κι αυτό αποτελεί πραγματικά ένα αποδεικτικό στοιχείο της συλλογικής προσπάθειας, της καλύτερης τεχνογνωσίας και όχι απαραίτητα του μεγαλύτερου αριθμού των ομογενών.

Είναι δύσκολο να καθορισθεί η επιτυχία αυτών των δικτύων όσον αφορά τις εισροές ή τις επιπτώσεις στην ανάπτυξη της χώρας καταγωγής. Ο τύπος των ανταλλαγών που πραγματοποιούνται μεταξύ των μελών του

δικτύου και την εθνική κοινότητα για παράδειγμα, αποτελούν επιστημονικές συναντήσεις, e-mail πληροφοριών / δεδομένων ανταλλαγές γνώσεων, εκπαιδευτικά σεμινάρια, άτυπες συμβουλευτικές γνώμες, παρόλο που φέρνουν όλη τη γνώση απτή, ορατή και με άμεσα αποτελέσματα, δεν επιτρέπουν μια στατιστική αξιολόγηση . Αυτό δεν σημαίνει, ωστόσο, ότι αυτές οι ανταλλαγές δεν είναι σημαντικές.

Από την άποψη των αναπτυξιακών έργων και δραστηριοτήτων, τα αποδεικτικά στοιχεία έχουν δείξει ότι οι προσπάθειες σε σχέδια και προγράμματα κοινοπραξίας και συνεργασίας μεταξύ των αποδήμων και της εθνικής κοινότητας πράγματι έχουν σημαντικά αποτελέσματα. Αυτές συνίστανται σε έργα έρευνας, της μεταφοράς τεχνολογίας και τη διαβούλευση των εμπειρογνομώνων. Δεδομένου ότι αυτές οι εμπειρίες είναι αρκετά πρόσφατες και δεν υπάρχουν επαρκείς πληροφορίες είναι διαθέσιμες στις επιχειρήσεις της χώρας προέλευσης τους, η επιτυχία όμως τους είναι δύσκολο να εκτιμηθεί. Ωστόσο, φαίνεται ότι αυτά τα έργα δεν είναι πολλά και ότι σε πολλές περιπτώσεις χαρακτηρίζεται από αυθόρμητες, απομονωμένες, πρωτοβουλίες των μελών του.

Στην πραγματικότητα, προκειμένου να δημιουργηθούν κοινά έργα μεταξύ της διασποράς και των εθνικών παραγόντων, δύο πράγματα χρειάζονται: ένα σύστημα πληροφοριών και ένα σύστημα κινήτρων. Το πληροφοριακό σύστημα εμφανίζει το πεδίο των πιθανών συνεργασιών στην οποία κάθε χρήστης μπορεί να ψάξει για το τομέα της επιστημονικής του δραστηριότητας.

Το καθεστώς κινήτρων παρέχει άμεσα ή δίνει πρόσβαση σε πόρους (υλικούς και μη) για να τροφοδοτήσουν τα σχέδια με επικεφαλής τα μέλη. Αυτό είναι ένα τρίγωνο της δράσης: να διευκολύνει τις επιχειρήσεις σε εναν τέτοιο ευρύ και ετερογενή πληθυσμό, εκτός από την ιδιότητα του μέλους του δικτύου, την τεχνική καθώς και η πολιτική στήριξη που απαιτείται (Meyer και Brown 1999). Σε αυτή τη διαδικασία, η δέσμευση και η συμμετοχή των

εθνικών βάση φορέων και οργανισμών είναι ζωτικής σημασίας. Σε αυτό το σημείο στο χρόνο, μάλιστα, τα δίκτυα υπάρχουν και κίνητρα υψηλή ειδίκευση των μελών τους. Η ευθύνη είναι πραγματικά από την εθνική κοινότητα να χρησιμοποιήσει αυτόν τον πόρο στο έπακρο.

Η ανάλυση των 15 πνευματικών και επιστημονικών δικτύων της διασποράς δείχνει ότι η καλή οργάνωση είναι απαραίτητη σε ένα δίκτυο αυτού του είδους, προκειμένου να διασφαλίζεται η επικοινωνία, η ανταλλαγή πληροφοριών και οι συντονισμένες δράσεις. Αυτά είναι τα σημαντικότερα στοιχεία ώστε ένας φορέας διασύνδεσης να μπορεί να υπάρξει, να διαρθρωθεί. Ως εκ τούτου ο συντονισμός κρίνεται απαραίτητος. Η λειτουργία ενός τέτοιου συντονιστικού οργάνου θα είναι να συλλέγει, να οργανώνει και να διατηρεί τις πληροφορίες που απαιτούνται για τη συστηματική αναζήτηση συνεργασιών, αλλά και για να διαχειριστούν και να προωθήσουν τα συμφέροντα και τις δράσεις των πολλαπλών οντότητων που βρίσκονται σε ένα δίκτυο αυτού του είδους. Ο συντονιστικός φορέας θα είναι υπεύθυνος για την αμεσότητα της πρόσβασης σε πόρους που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να δημιουργήσουν αντιδράσεις στο δίκτυο. Το όργανο αυτό θα αποτελείται από τα μέλη του δικτύου, καθώς και τα ενδιαφερόμενα μέρη από την εθνική κοινότητα

Επομένως, θα είναι σαν μια κοινοπραξία πολλών εταιριών.

Ποια είναι η έννοια και το μέλλον της δυνατότητας διασποράς σε μια παγκόσμια κοινωνία της γνώσης; Έχει νόημα να βασίζεται σε εθνική βάση η πνευματική συνεργασία όταν η επικοινωνία έχει γίνει διάχυτη και πολλαπλών κατευθύνσεων; Γιατί τα δίκτυα θα μπορούσαν να αποτελέσουν πόλο για έναν επιστήμονα απόδημο, όταν θα μπορούσε προφανώς να καλέσει οποιονδήποτε συνάδελφο επιστήμονα σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου, όποια και αν είναι η εθνική καταγωγή του;

Η απάντηση έγκειται στην αποτελεσματικότητα των δεσμών που δημιουργούνται από τη διασπορά / δίκτυο σε σύγκριση με άλλες πιθανές

Ο άνθρωπος, σήμερα, απολαμβάνει έναν κόσμο όπου οι πληροφορίες είναι άφθονες. Το πρόβλημα για τον χρήστη είναι να αποκτήσει πρόσβαση σε αυτό που είναι ουσιαστικό, χρήσιμο και τελικά να μεταφραστεί σε δράση. Αυτό είναι ό, τι το δίκτυο της διασποράς παρέχει στα μέλη και τους χρήστες του, είτε στο εξωτερικό ή στη πατρίδα του. Τεχνικά, μέσω των βάσεων δεδομένων ή το σύστημα πληροφοριών, επικεντρώνεται στις πληροφορίες που είναι πιο χρήσιμες, ιδιαίτερα για την οικοδόμηση εταιρικών σχέσεων.

Κοινωνικά, μέσω μιας κοινής ταυτότητας, λειτουργεί ως μια κοινότητα γνώσης και συμφερόντων σπάζοντας την ανωνυμία που εμποδίζει τη συνεπή αλληλεπίδραση, και ως ένα κοινωνικό δίκτυο για τη σύσταση της εμπιστοσύνης που είναι γνωστό ότι είναι ζωτικής σημασίας για την ανθρώπινη συναλλαγή με τις επιχειρήσεις.

Τέλος, με βάση εθνικούς σκοπούς σε αντίθεση με μια απλή σύνδεση, το δίκτυο και τα μέλη του μπορούν να αναμένουν υποστήριξη από το Έθνος-Κράτος και διάφορους φορείς του, όπως κυβερνητικές υπηρεσίες, οι οποίες παραμένουν για τους κύριους φορείς όσον αφορά την ικανότητα κινητοποίησης πόρων για δράσεις έρευνας και ανάπτυξης.

Τόσο για τις χώρες προέλευσης, όσο και για τις χώρες υποδοχής, η επιλογή της διασποράς είναι μια αμοιβαία επωφελής συνεργασία στρατηγικής. Από τη μία πλευρά, η χώρα προέλευσης των ομογενών κερδίζει μέσα από την πρόσθετη ικανότητα που αυτοί μπορούν να φέρουν.

Από την άλλη πλευρά, η χώρα υποδοχής δεν χάνει τίποτα από τους “εγκεφάλους” της που εργάζονται και ζουν εντός των συνόρων της. Επιπλέον, οι δεσμοί τους με τη χώρα καταγωγής τους, μπορούν να ανοίξουν ευκαιρίες για τη χώρα διαμονής τους. Αυτή η επιστημονική συνεργασία, μάλιστα παρέχει την σταθερότητα, την αναγνώριση και την πρόσβαση σε

απομακρυσμένους φορείς. Δίνει έτσι μια μεγαλύτερη ασφάλεια για τις επενδύσεις κάθε είδους ότι η χώρα αυτή θα είναι πρόθυμη να κάνει σε ότι δραστηριοποιείται ένα ακριβές, απομονωμένο, σχέδιο συνεργασίας. Αυτό μπορούμε να το συναντήσουμε σε διάφορα σχέδια και προγράμματα, όπως, για παράδειγμα, μεταξύ των γαλλικών και των πανεπιστημίων της Ελλάδας, ή το USNSF με την Κίνα και την Ινδία.

Τέλος, η έρευνα κλείνει αναφέροντας ότι τα πλεονεκτήματα της επιλογής της διασποράς επεκτείνεται και με τη συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς όπως η UNESCO, το UNDP και, πιο πρόσφατα, τη Παγκόσμια Τράπεζα. Η αύξηση της ευαισθητοποίησης των οργανισμών αυτών και η υποστήριξη τους για μια τέτοια στρατηγική είναι πολύ εποικοδομητική.

Η σημασία- αξία της συγκεκριμένης έρευνας:

Στη συγκεκριμένη έρευνα ασχολούμαστε με μια διαφορετική προσέγγιση του φαινομένου της διαρροής 'εγκεφάλων': τα δίκτυα διασποράς του επιστημονικού απόδημου κοινού. Τα δίκτυα όχι μόνο παρέχουν σημαντικό πολιτιστικό έργο, αλλά καθώς αναφέρεται παρέχει μια σειρά από πολλάπλές λύσεις για την αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων του φαινομένου.

Τα παραδείγματα των χωρών που αναφέρονται μας δίνουν μια εικόνα για το πώς θα μπορούσαν να διαθρωθούν επιστημονικά και πνευματικά διαφορα δίκτυα του απόδημου Ελληνισμού ανά το κόσμο, αλλά και πώς αυτές οι κοινοπραξίες μπορούν να βοηθήσουν δυναμικά την Ελλάδα να ξεπεράσει τη κρίση.

Ποιο είναι το κόστος και τα οφέλη της μετανάστευσης για τις αναπτυσσόμενες χώρες;

Πώς μπορεί η μεταναστευτική ροή να οργανωθεί καλύτερα για να αποδώσει μεγαλύτερα οφέλη για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη: μετανάστες-χώρες προέλευσης των μεταναστών στις χώρες υποδοχής, καθώς και τους ίδιους τους μετανάστες;

Το βιβλίο αυτό επιχειρεί να απαντήσει σε αυτά τα ερωτήματα, με βάση τα όσα γνωρίζουμε για τις επιπτώσεις της μετανάστευσης στην ανάπτυξη, καθώς και την απόσταση γνώσης για μια σειρά πολιτικών για τις χώρες αποστολής και λήψης των εγκεφάλων. Στηρίζεται σε μεγάλο αριθμό χωρών και περιφερειακών μελετών που συντονίζονται από το Κέντρο Ανάπτυξης του ΟΟΣΑ για την ανάδειξη των μηχανισμών που συνδέουν τη μετανάστευση και την ανάπτυξη: αγορά εργασίας και οι επιπτώσεις του φαινομένου, η διαρροή εγκεφάλων, τα εμβάσματα, τα δίκτυα της διασποράς και της μετανάστευσης επιστροφής.

Ο ερευνητής σημειώνει ο,τι οι για τις χώρες υποδοχής μεταναστών οφείλουμε να ερμηνεύσουμε τις μεταναστευτικές πολιτικές τους μέσα από ένα πρίσμα ανάπτυξης. Ενω για τις χώρες αποστολής, πρέπει να εξετάσουμε τις εθνικές αναπτυξιακές πολιτικές τους μέσα από το φακό της μετανάστευσης. Επίσης ο συγγραφέας υπογραμμίζει ότι η συστηματική εφαρμογή πολιτικών μετανάστευσης και ανάπτυξης υπόσχεται μια πιο αποτελεσματική επίτευξη των στόχων και των δύο συνόλων.

Κεφάλαιο 1: Ανθρώπινη κινητικότητα στο νέο αιώνα

Η κυκλοφορία των μεταναστών από τις αναπτυσσόμενες και των υπό μετάβαση οικονομιών σε χώρες του ΟΟΣΑ έχει δημιουργήσει ανησυχίες

σχετικά με την απελευθέρωση της παροχής υπηρεσιών και τις κινήσεις των ανθρώπων. Προτείνεται η εξέταση των στοιχείων μετανάστευσης από όλες τις χώρες στο πλαίσιο αυτό προκειμένου να ενημερωθούν και να χαράξουν τη σωστή πολιτική αντιμετώπισης σχετικών θεμάτων. Στο μεγαλύτερο ποσοστό τους οι μετανάστες των χωρών του ΟΟΣΑ κινούνται εξίσου μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ , αλλά ακόμα και η κινητικότητα μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών είναι σημαντική, ενώ η έκταση της παράνομης μετανάστευσης είναι συχνά υπερβολική και η μετανάστευση σήμερα επισκιάζεται από τη μετανάστευση του 19ου αιώνα στην Αμερική από την Ευρώπη. Αφενός η κινητικότητα των ανειδίκευτων εργατών μειώνει τη φτώχεια στη χώρα προέλευσης ταχύτερα από ότι για το εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, καθώς κατά κύριο λόγο τα άτομα με χαμηλή εξειδίκευση προέρχονται από χώρες μεσαίου εισοδήματος, ενώ η κινητικότητα των υψηλά ειδικευμένων επηρεάζει χώρες με χαμηλά εισοδήματα δυσανάλογα. Ο συγγραφέας μας ενημερώνει, αλλά και χρησιμοποιεί μια νέα βάση δεδομένων του ΟΟΣΑ η οποία παρέχει τη βάση για μια πιο συστηματική μελέτη της προέλευσης και τα επίπεδα δεξιοτήτων των μεταναστών στις χώρες του ΟΟΣΑ.

Κεφάλαιο 2: Διεθνής κινητικότητα της εργασίας - Μια άποψη για τις χώρες αποστολής

Οι μετανάστες σε χώρες του ΟΟΣΑ προέρχονται από μια ευρεία ποικιλία των χωρών αποστολής, με διαφορετική μεταναστευτική συμπεριφορά. Οι χώρες που βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο, η σημαντικότερη πηγή των μεταναστών προς τις χώρες του ΟΟΣΑ στην Ευρώπη, σήμερα χαρακτηρίζεται από μια εκρηκτική μετανάστευση και επώδυνες οικονομικές προσαρμογές. Η μετανάστευση από την υποσαχάρια Αφρική, εν τω μεταξύ, συνεχίζει μια μακρά ιστορία της κινητικότητας μέσα στην Αφρική σε αναζήτηση μιας καλύτερης διαβίωσης. Σε γενικές γραμμές, οι χαμηλής ειδίκευσης Αφρικανοί μετανάστες πηγαίνουν σε άλλες χώρες της Αφρικής και της Ευρώπης. Το εξειδικευμένο δυναμικό σε αντίθεση τείνει να κινείται προς τη Βόρεια Αμερική, αντανakλώντας τις πολιτικές μετανάστευσης των χωρών υποδοχής, καθώς η μετάβαση από εξαγωγέα σε εισαγωγέα των μεταναστών καταδεικνύει την οικονομική πρόοδο της χώρας. Για παράδειγμα, η Πολωνία έχει σήμερα μια εισροή των εργαζομένων υψηλής ειδίκευσης από

δυτικές χώρες, ενώ οι μετανάστες της Γουατεμάλα στο Μεξικό, αντίθετα, δείχνουν μια σχεδόν κυκλική, εποχική διακύμανση της μετανάστευσης

Κεφάλαιο 3: Οικονομικές συνέπειες της μετανάστευσης για την χώρα αποστολής –

Ένα απλό μοντέλο κύκλου ζωής είναι αδύνατο να γενικευθούν οι επιπτώσεις της μετανάστευσης στις χώρες αποστολής, επειδή οι επιπτώσεις της μετανάστευσης στις οικονομίες τους εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη θέση τους στο πλαίσιο του κύκλου της μετανάστευσης. Οι περισσότερες χώρες αποστολής μεταναστών συνήθως περνούν μέσα από κάποια έκδοση των στάδια αυτής της κύκλου. Η μετανάστευση μπορεί να επηρεάσει την ανάπτυξη και τη μείωση της φτώχειας μέσω τριών καναλιών:

- αλλαγές στην προσφορά εργασίας,
- οι αλλαγές στην παραγωγικότητα,
- μέσω των εμβασμάτων των μεταναστών.

Το καθαρό όφελος (δηλαδή, τα οφέλη μείον το κόστος) της μετανάστευσης είναι το άθροισμα των τριών αυτών επιπτώσεων, και η σχετική σημασία του κάθε καναλιού ποικίλλει κατά τη διάρκεια του κύκλου της μετανάστευσης. Τα πέντε στάδια του κύκλου της μετανάστευσης είναι

- το έξοδο,
- η προσαρμογή,
- η ενοποίηση,
- η δικτύωση
- η επιστροφή

Ορισμένα στάδια μπορούν να παραλειφθούν ή να επιταχυνθούν, καθώς και η επιστροφή μπορεί να συμπίπτει με τη μετανάστευση από άλλες χώρες.

Κεφάλαιο 4: Αναχώρηση προς Ευρεση Εργασίας: Το όφελος της χώρας αποστολής

Οι χώρες που χάνουν το εργατικό δυναμικό τους μπορούν να επωφεληθούν από το χαμηλό επίπεδο δεξιοτήτων μετανάστευσης κατά τη διάρκεια της εξόδου και όλες οι φάσεις προσαρμογής με στην εγχώρια αγορά εργασίας πρέπει, κατά τη γνώμη του συγγραφέα του βιβλίου, να είναι προσανατολισμένες προς τη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης και την αύξηση των μισθών για τους άλλους ανειδίκευτους εργαζόμενους που παραμένουν στη πατρίδα τους. Σε γενικές γραμμές, η αποστολή χαμηλής εξειδίκευσης εργαζομένων είναι προτιμότερη από την αποστολή εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού καθώς οι πρώτοι προέρχονται από τις φτωχότερες κοινότητες όπου τα εμβάσματα τους να έχουν μεγαλύτερη συμβολή στη μείωση της φτώχειας από ό, τι τα εμβάσματα της υψηλής ειδίκευσης. Τα οφέλη, αντιθέτως, από την αναχώρηση του εξειδικευμένου ανήκουν στα τελευταία στάδια του κύκλου της μετανάστευσης. Η διαρροή εγκεφάλων συνεπάγεται κινδύνους για τις χώρες αποστολής, αλλά μπορεί επίσης να ενθαρρύνει τα υψηλότερα επίπεδα της εκπαίδευσης στη χώρα αποστολής. Η προσωρινή και κυκλική μετανάστευση- τόσο των χαμηλά εξειδικευμένων όσο και των εργαζομένων με υψηλή ειδίκευση - μπορεί να ωφελήσει τους μετανάστες και τη χώρα αποστολής, συχνά περισσότερο από τη μόνιμη μετανάστευση.

Κεφάλαιο 5: Η διαρροή εγκεφάλων και αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις - Πότε είναι η χώρα έχει πληχθεί;

Ο συγγραφέας επισημαίνει πως οι διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με τη διαρροή εγκεφάλων, τις συνέπειες και τα επαγγέλματα που πλήττονται περισσότερο είναι ανεπαρκής για να κάνει γενικεύσεις. Η περιοχή που πλήττεται περισσότερο από τα υψηλά ποσοστά μετανάστευσης των υψηλού μορφωτικού επιπέδου του πληθυσμού είναι υπο-Σαχάρια Αφρική. Οι πιθανές επιπτώσεις είναι σοβαρές: διαρροή εγκεφάλων σημαίνει απώλεια δεξιοτήτων για τη χώρα προέλευσης, την απώλεια των ιδεών και της καινοτομίας, την απώλεια της επένδυσης του έθνους στην εκπαίδευση και την απώλεια φορολογικών εσόδων, αλλά το πιο σημαντικό, ίσως, την απώλεια των κρίσιμων υπηρεσιών στους τομείς της υγείας και της εκπαίδευσης. Αντίθετα,

η "Υπερχείλιση των εγκεφάλων» στις χώρες υποδοχής μπορεί να οδηγήσει σε υποβάθμιση των εξειδικευμένων γνώσεων και μετέπειτα των επαγγελματικών δεξιοτήτων των μεταναστών. Υπάρχουν και άλλες επιπτώσεις της μετανάστευσης που βαρύνουν τις χώρες αποστολής μεταξύ των οποίων οι κοινωνικές επιπτώσεις που μπορούν να δημιουργήσουν οι ανισότητες προς τις οικογένειες και τους ρόλους των δύο φύλων, προς τα παιδιά και τη σχολική τους εκπαίδευση, καθώς και αύξηση της εγκληματικότητας.

Κεφάλαιο 6: Τα Εμβάσματα και η μείωση της ευπάθειας

Στο επόμενο κεφάλαιο ο συγγραφέας κάνει λόγο για τα εμβάσματα των μεταναστών: Το σύνολο των εμβασμάτων των μεταναστών ανέρχεται στα 232 δισ. δολάρια το 2005, το 72 τοις εκατό των οποίων πηγαίνει προς τις αναπτυσσόμενες χώρες. Αν και τα στοιχεία είναι ελλιπή και όχι εντελώς αξιόπιστα, τα ποσά αυτά υπερβαίνουν τους επίσημους αναπτυξιακούς παράγοντες μιας χώρας, τις ξένες άμεσες επενδύσεις και τις ροές ιδιωτικών χρεών.

Τα εμβάσματα διευκολύνουν τη διαβίωση των νοικοκυριών και αυξάνουν τις εθνικές οικονομίες. Τα στοιχεία δείχνουν ότι μπορούν να μειώσουν τη φτώχεια, αν και αυτό μπορεί να αυξήσει τις ανισότητες. Στην πράξη, οι χώρες αποστολής προτιμούν τη μετανάστευση χαμηλά εξειδικευμένου προσωπικού περισσότερο από τους υψηλής εξειδίκευσης συμπατριώτες τους, αν και αυτό είναι επίσης συνάρτηση της διάρκειας της παραμονής και των δύο κατηγοριών στο εξωτερικό και από το γεγονός της συνοδείας του μετανάστη από την οικογένειά του. Τα εμβάσματα στην πλειοψηφία τους χρησιμοποιούνται για σκοπούς κατανάλωσης και όχι για επενδύσεις, αν και οι δαπάνες (π.χ. για την υγειονομική περίθαλψη και εκπαίδευση) θα πρέπει δικαίως να θεωρούνται ως παραγωγικοί σε αυτό το πλαίσιο. Τα εμβάσματα, επίσημα και ανεπίσημα, είναι το σημαντικό όφελος για τους μη μετανάστες, καθώς και τις οικογένειες των μεταναστών, αλλά και μπορούν να γίνουν πολύ αποτελεσματικά για την κοινότητα των οικογενειών.

Κεφάλαιο 7: Τα δίκτυα της διασποράς

Τα δίκτυα διασποράς αποτελούνται από ομάδες ατόμων που ασχολούνται με την οικονομία και την κοινωνία και των δύο χωρών: δηλαδή τη χώρα του προορισμού τους και τη χώρα της προέλευσης τους. Αυτή η ασχολία μπορεί να είναι τυπική ή άτυπη στη φύση της. Τα μέλη του δικτύου διασποράς έχουν συχνά ένα συγκριτικό πλεονέκτημα ως προς τη παροχή αγαθών και υπηρεσιών σε σχέση με τους μη μετανάστες συμπατριώτες τους: τα δίκτυα της διασποράς, για παράδειγμα, μπορούν να δημιουργήσουν

επικερδείς δεσμούς εμπορίου και επενδύσεων μεταξύ της παλιάς τους κοινότητας και της χώρας υποδοχής και μπορεί να βοηθήσει τους νέους μετανάστες να προσαρμοσθούν και να ενημερωθούν για τις τοπικές υπηρεσίες. Γενικά, η επιστροφή των μεταναστών στην πατρίδα τους –αλλά και η ενισχυμένη εμπλοκή τους, ακόμη και αν αυτοί παραμένουν στο εξωτερικό - αναγνωρίζεται ως πηγή του ανθρώπινου κεφαλαίου που μπορεί να ωφελήσει μια αναπτυσσόμενη χώρα. Το δίκτυο διασποράς μπορεί να συνεισφέρει στην με την επένδυση στην υποδομή της κοινότητας καταγωγής τους. Οι πρωτοβουλίες της χώρας αποστολής για την από κοινού ανάπτυξη επιδιώκουν να ενσωματώσουν την εξειδικευμένη γνώση της διασποράς, ουσιαστικά ή σωματικά, πίσω στη χώρα προέλευσης.

Κεφάλαιο 8: Επιστροφή

Ο επαναπατρισμός των μεταναστών είναι πιο συχνή από ό, τι αναγνωρίζουν πολλοί παρατηρητές. Η επιστροφή μπορεί να είναι προαιρετική και να προκληθεί από τη συνταξιοδότηση, οι αλλαγές στο νόμο για τη μετανάστευση, το τέλος της σύμβασης, ως προϋπόθεση για την είσοδο στη χώρα υποδοχής ή (στην περίπτωση των πολλών παράνομων μεταναστών) το αποτέλεσμα της απέλασης, ενώ η ακούσια επιστροφή είναι δύσκολο να διατηρηθεί. Γενικότερα, η επανένταξη των επαναπατριζόμενων στη χώρα προέλευσης εξαρτάται από τις προθέσεις των μεταναστών που επιστρέφουν, το επίπεδο των δεξιοτήτων και αν αυτές έχουν διατηρηθεί ή αν οι νέες δεξιότητες που έχουν αποκτηθεί στο εξωτερικό επιτρέπουν στο μετανάστη να προσαρμοσθεί στη πατρίδα του. Η κυκλική μετανάστευση μπορεί να είναι προς όφελος τόσο των μεταναστών όσο και της χώρας προέλευσης, εν μέρει μέσω της ενθάρρυνσης της κυκλοφορίας των δεξιοτήτων.

Κεφάλαιο 9: Η αλληλεξάρτηση της μετανάστευσης, για το εμπόριο και την βοήθεια

Ο συγγραφέας αναφέρει σε αυτό το κεφάλαιο πως διάφορα μέσα πολιτικής, όπως η μετανάστευση και η ανάπτυξη-ενίσχυση των πολιτικών, αλλά και οι εμπορικές πολιτικές - είναι αλληλένδετες. Επίσης οι

χρηματοοικονομικές ροές των μεταναστών, τα εμβάσματα, οι δαπάνες για τη βοήθεια, οι εξαγωγές και οι εισαγωγές – διατηρούν κι αυτές μια σχέση. Κοιτάζοντας πιο προσεκτικά αυτές τις πολιτικές, την αξιοποίηση της συνεργασίας και την αποφυγή της εμφάνισης των «ορφανών συνοχής» (δηλ. οι χώρες που λαμβάνουν βοήθεια, αλλά δεν επωφελούνται από καμία από τις άλλες ροές) ο ερευνητής καταλήγει στο ότι μπορεί να γίνουν αυτές οι πολιτικές πολύ αποτελεσματικές ως προς την επίτευξη της παγκόσμιας μείωσης της φτώχειας. Τα οφέλη των εμπορικών ροών είναι περισσότερο εμφανή σε χώρες μεσαίου εισοδήματος, όπου οι περισσότεροι εργαζόμενοι χαμηλής εξειδίκευσης είναι μετανάστες και άλλα και στις χώρες χαμηλού εισοδήματος οι οποίες πλήττονται περισσότερο από τη διαρροή εγκεφάλων. Οι σχέσεις μεταξύ αυτών των ροών παρουσιάζει μια ισχυρή υπόθεση για τη λήψη αποφάσεων συνεργασίας μεταξύ των αντίστοιχων κοινοτήτων πολιτικής.

Κεφάλαιο 10: Ποιος είναι ο ρόλος του ΟΟΣΑ για τις Μεταναστευτικές Πολιτικές μιας χώρας;

Επειτα κρίνει ότι η βελτίωση της διαχείρισης της μετανάστευσης απαιτεί την συνεργασία των χωρών αποστολής και λήψης, ώστε να εξασφαλισθεί η βιωσιμότητα και των δύο. Για να συμβεί αυτό, οι χώρες υποδοχής μεταναστών του ΟΟΣΑ πρέπει να εξετάσουν τις μεταναστευτικές πολιτικές τους, μέσα από ένα φακό της ανάπτυξης και να ενισχύουν με διάφορα μέσα την ανάπτυξη των χωρών προέλευσης των μεταναστών. Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή της μεταναστευτικής πολιτικής, αλλά και της συνεργασίας για την ανάπτυξη πρέπει να αλληλοσυνδέονται καλύτερα για την επίτευξη των στόχων και των δύο. Οι πολιτικές συνεργασίας μπορούν να βοηθήσουν να μετατραπεί η διαρροή εγκεφάλων σε κέρδος του εγκεφάλου και να αυξήσει τα οφέλη για τις χώρες αποστολής μέσω της κινητικότητας των ατόμων με χαμηλή ειδίκευση. Αυτές οι πολιτικές πρέπει να αξιοποιήσουν το δυναμικό της κυκλικής μετανάστευσης, καθώς και την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης.

Κεφάλαιο 11: Ενσωμάτωση Διεθνούς μετανάστευσης στις στρατηγικές ανάπτυξης των χωρών

Οι εθνικές αναπτυξιακές πολιτικές των χωρών αποστολής μεταναστών τίθεται στο ένα φακό της μετανάστευσης, καθώς αυτές οι χώρες πρέπει να μετασχηματίσουν τα ρυθμιστικά τους πλαίσια και τις μακροοικονομικές πολιτικές τους, τη διαχείριση των ανθρώπινων πόρων, την τριτοβάθμια εκπαίδευση, τις επενδύσεις σε υποδομές και τις περιφερειακές πρωτοβουλίες που διευκολύνουν την προσαρμογή και την αναδιάρθρωση των ανθρωπίνων πόρων τους για την αντιμετώπιση της αυξημένης κινητικότητας, καθώς και των δεξιοτήτων των μεταναστών για την αξιοποίηση τους για την ανάπτυξη της οικονομίας. Τόσο οι μετανάστες και οι επαναπατρισμένοι θα πρέπει να έχουν λόγο και η γνώμη τους να ακούγεται στη διαμόρφωση της πολιτικής της από κοινού ανάπτυξης. Υφίστανται διάφορες πρωτοβουλίες, όπως η διασφάλιση της αποκατάστασης, κυρίως επαγγελματικής, του άρτια εκπαιδευμένου εργατικού δυναμικού της χώρας, που αποτελεί και όφελος για τους επαναπατριζόμενους, η άσκηση πολιτικών για την ενθάρρυνση της επικερδούς επαγγελματικής δραστηριότητας καθώς και η ηθική ικανοποίηση των ατόμων που συμμετέχουν στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη των κοινοτήτων τους.

Κεφάλαιο 12: Η συνεργασία των θεσμών ενός κράτους για την πιο αποτελεσματική διαχείριση των μεταναστευτικών θεμάτων

Στο τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου ο συγγραφέας υπογραμμίζει την ανάγκη δημιουργίας ενός πολιτικού συστήματος που θα προσφέρει μεγαλύτερη συνοχή μεταξύ των υπουργείων στο εσωτερικό μιας χώρας, αλλά και μεταξύ των χωρών για την ανάπτυξη μεταναστευτικών πολιτικών συνεργασίας, καθώς και την απασχόληση, το εμπόριο και την πολιτική ασφάλειας. Οι χώρες οφείλουν να αναζητήσουν μηχανισμούς για την προώθηση της επικοινωνίας, τη διαπραγμάτευση και την επίτευξη συναίνεσης ανάμεσα στους μετανάστες και τις κοινότητες τους . Επαναλαμβάνει ότι οι χώρες του ΟΟΣΑ πρέπει να συνδέσουν τη μετανάστευση με την ανάπτυξη κατάλληλων πολιτικών, ενώ οι αναπτυσσόμενες χώρες, από την πλευρά τους, πρέπει να εντάξουν τη

μετανάστευση γενικά, αλλά και να δημιουργήσουν ένα συμπαγές συνολο εμβασμάτων που να παραμένει στη χώρα. Οι ενίσχυση των συνεργασιών μεταξύ των χωρών προέλευσης και υποδοχής μπορεί να είναι ένας αποτελεσματικός μηχανισμός για την εξασφάλιση ότι οι αλληλοσυνδεόμενες και συνεκτικές πολιτικές που εφαρμόζονται πρόκειται να εφαρμοσθούν σωστά. Τέλος, κλείνει το βιβλίο αναφέροντας ότι η μετανάστευση, η απασχόληση, το εμπόριο, οι επενδύσεις και η ανάπτυξη ενός πλαισίου βοήθειας πρέπει να αντιμετωπιστούν από κοινού σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.

Greece's Brain Drain has begun, Oliver Stanley and Eleni Chrepa, Bloomberg Businessweek-Global Economics

Σε αυτό το άρθρο που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα Global στις 24 Μαΐου 2012 ο δημοσιογράφος χρησιμοποιεί το παράδειγμα ενός Έλληνα μετανάστη στο εξωτερικό, του Ιωάννη Βαρουφάκη, ώστε να δώσει προσωπικό χαρακτήρα στο φαινόμενο της διαρροής ελληνικών μυαλών. Υποστηρίζει, λοιπόν, πως δεδομένης της οικονομικής κατάστασης της χώρας μόνο το 14% των νέων ηλικίας 18-23 θεωρούν πως δεν πρέπει να εγκαταλείψουν τη χώρα και ότι μένοντας ενισχύουν την πορεία της χώρας προς την ανάπτυξη, σε αντίθεση με τη συντριπτική πλειοψηφία νέων που θα μετανάστευαν σε χώρες του εξωτερικού για να εξασφαλίσουν ένα καλύτερο αύριο.

Επιπρόσθετα θέτει και ένα άλλο τεράστιο ζήτημα: αυτό της επιτυχίας των απόδημων Ελλήνων επιστημόνων στο εξωτερικό σε σύγκριση με τη μηδαμινή προοπτική ανέλιξης που τους προσφέρει η πατρίδα τους.

Τέλος, δίνει μια τρομακτική, αλλά ρεαλιστική κατάσταση του προβλήματος σύμφωνα με την οποία τουλάχιστον το 50% των σημερινών φοιτητών πρόκειται βάση στατιστικών να εγκαταλείψουν την Ελλάδα τα επόμενα χρόνια, δίνοντας την εντύπωση πως το νέο μεταναστευτικό κύμα των Ελλήνων βρίσκεται ακόμα στην αρχή του, παρόλο που η χώρα έχει ήδη πληχθεί σημαντικά.

Σχόλια σχετικά με τις πηγές:

Ο αρθρογράφος ανοίγει το άρθρο του αναφέροντας ότι τα συνεχιζόμενα οικονομικά προβλήματα της Ευρώπης, τα οποία έχουν πλήξει σε μεγάλο βαθμό χώρες όπως η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Ιταλία και η Ισπανία, έχουν ως αποτέλεσμα όχι μόνο τα μεγαλύτερα ρεκόρ ανεργίας, αλλά έρχονται αντιμέτωποι με το φαινόμενο της διασπορας των επιστημόνων: πολλοί νέοι, ειδικευμένοι εργαζόμενοι και επαγγελματίες αποχωρούν σε άλλες χώρες για μια νέα ζωή. Τώρα, η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί να βοηθήσει κάποιους να βελτιώσουν τις ικανότητές τους και να παραμείνουν στις πατρίδες τους.

Τον Μάρτιο, η ΕΕ έχει αρχίσει ένα πρόγραμμα που ονομάζεται Μεγάλος Συνασπισμός για ψηφιακές δεξιότητες και θέσεις εργασίας . Οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών στην Ευρώπη αντιμετωπίζουν ένα παράδοξο. Παρά το γεγονός ότι η απασχόληση είναι σε αυτό είναι χειρότερο, υπάρχει μια τεράστια έλλειψη ειδικευμένων εργαζομένων και των εργαζομένων στον τομέα αυτό που για να καλύψει τις ανάγκες του απαιτεί τη πρόσληψη τουλάχιστον 700.000 εργαζομένων.

Ο Μεγάλος Συνασπισμός είναι μια πρωτοβουλία που σχηματίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με σκοπό να ενισχύσει την κινητοποίηση μεταξύ των χωρών και να εκπαιδεύσει τους νέους επαγγελματίες να εργαστούν στον τομέα των της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών. Τέλος, το άρθρο μας ενημερώνει ότι επιχειρείται η συνεργασία εταιρειών στον τομέα της πληροφορικής, των κοινωνικών εταιρών και των εκπαιδευτικών αρχών, μαζί με CEPIS (Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Εταιρειών Πληροφορικής) και άλλων παρόμοιων δικτύων με σκοπό την καταπολέμηση του φαινομένου διαρροής εγκεφάλων από τις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου.

Young Greek and the Crisis: The Danger of Losing a Generation, Nick Malkoutzis, Friedrich Ebert Stiftung, International Policy Analysis

Η έρευνα ξεκινά αναφέροντας ότι η Ελλάδα έχει ένα πολύτιμο ανεκμετάλλευτο πόρο: τα νιάτα του. Περίπου το ένα δέκατο του πληθυσμού (1,1 εκατομμύρια άνθρωποι) είναι κάτω των 25 ετών και ένα άλλο 1,5 εκατομμύρια είναι ηλικίας

μεταξύ 25 και 34. Δυστυχώς όμως, καθώς φαίνεται οι ευκαιρίες για μια θετική συμβολή της ελληνικής πολιτικής στα χρόνια που έρχονται θα είναι αυστηρά περιορισμένη. Τα τελευταία στοιχεία για την ανεργία δείχνουν ότι το 40 τοις εκατό των Ελλήνων κάτω των 25 ετών είναι άνεργοι, ενώ εκείνοι που έχουν εργασία συχνά δυσκολεύονται να τα βγάλουν πέρα.

Εάν και δεν υπάρχουν πολιτικές που έχουν εγκριθεί για την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος, η Ελλάδα αντιμετωπίζει το φόβονα δει τα καλύτερα και τα φωτεινά νεαρά μυαλά της να εγκαταλείπουν τη χώρα. Έξι στους 10 νέους Έλληνες δηλώνουν ότι είναι πρόθυμοι να εργαστούν σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα. Δεν είναι ακόμη σαφές αν οι νέοι θα κατευθύνουν την απογοήτευσή τους στην αλλαγή ενός οικονομικού και πολιτικού συστήματος το μέλλον ή αν ο θυμός τους θα χυθεί πάνω στη βία.

Σύμφωνα με τον συγγραφέα τα βασικότερα αίτια της διαρροής εγκεφάλων είναι τα εξής:

Η Ανεργία:

Οι επιπτώσεις της συρρίκνωσης της οικονομίας - η οποία ξεπέρασε το 5 τοις εκατό του ΑΕΠ το 2011 - στην ελληνική κοινωνία είναι βαρύτερες. Τα άτομα ηλικίας μεταξύ 15 και 24 ετών και μεταξύ 25 και 34 είναι μακράν η χειρότερη που επηρεάζονται. Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μόνο η Ισπανία έχει χειρότερα ποσοστά νεανικής ανεργίας.

Το ποσοστό ανεργίας για την ηλικιακή ομάδα 15-24 ετών στην Ελλάδα έχει αυξηθεί ταχύτερα από το εθνικό ποσοστό κατά τα τελευταία χρόνια, από το 25 τοις εκατό το 2009 έως 40,1 τοις εκατό. Για την ομάδα 25-34, το μερίδιο αγοράς αυξήθηκε από 11,2 τοις εκατό πριν από δύο χρόνια σε 27 τοις εκατό περίπου για αυτό το έτος.

Η ανεργία των νέων ανέρχεται σε ποσοστό μεγαλύτερο από 20 τοις εκατό κατά την τελευταία δεκαετία στην Ελλάδα, αλλά η οικονομική κρίση έχει εντείνει αυτό το πρόβλημα και ως εκ τούτου πολλοί νέοι Έλληνες βλέπουν πλέον το μέλλον τους μακριά από την πατρίδα τους.

Κοιτώντας στο εξωτερικό

Κατά τους πρώτους πέντε μήνες του 2011, πάνω από 35.000 Έλληνες καταχωρήθηκαν ως εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της ΕΕ- Europass, που στοχεύει στην αύξηση της κινητικότητας εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από αυτές, περισσότερες από 22.000 καταγραφές σημειώθηκαν για άτομα με ηλικία κάτω από τα 30.

Μια έρευνα του Ευρωβαρομέτρου για τη νεολαία της ΕΕ στο πρόγραμμα Move τον Μάιο του 2011 κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το 37 τοις εκατό των νεαρών Ελλήνων ήταν πρόθυμοι να εργαστούν μακροπρόθεσμα σε μια άλλη Ευρωπαϊκή χώρα. Αυτό ήταν το τρίτο υψηλότερο ποσοστό στις 31 χώρες που έλαβαν μέρος στην ψηφοφορία και πολύ πάνω από τον μέσο όρο.

Έλληνες νέοι και η κρίση

Η Ελλάδα έχει μια μακρά ιστορία μετανάστευσης, αλλά το τελευταίο κύμα των Ελλήνων που εγκατέλειψαν τη χώρα τους ήταν στη δεκαετία του 1960, όταν καταγραφόταν πολύ υψηλά ποσοστά ανεργίας. Το γεγονός ότι υπάρχει μια μεγάλη Ελληνική Διασπορά - εκτιμάται ότι θα είναι μεταξύ 3 και 7 εκατομμύρια άνθρωποι - που μπορεί να λειτουργήσει ως αγωγός για νέους Έλληνες που αναζητούν εργασία στο εξωτερικό, καθιστά ευκολότερο για αυτούς να εξετάσουν το ενδεχόμενο μετάβασης σε χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γερμανία αλλά και πέρα από την Ευρώπη, την Αμερική, την Αυστραλία και τον Καναδά. Μια σειρά από φόρουμ στο Διαδίκτυο, όπως το www.patriotaki.com, έχουν προκύψει για τους Έλληνες για την παροχή συμβουλών και την ανταλλαγή πληροφοριών για τη μετανάστευση.

Η διαρροή εγκεφάλων

Η διαφορά μεταξύ των προηγούμενων περιόδων μετανάστευσης και της σημερινής κατάστασης που αντιμετωπίζει η Ελλάδα αυτή τη στιγμή είναι ότι αυτοί που φεύγουν ή να φύγει δεν είναι μόνο ανειδίκευτοι εργάτες. Οι Έλληνες στη δεκαετία του '20 και αρχές του '30 είχαν εκπαίδευση και δεξιότητες που συγκρινόταν ευνοϊκά από το Ευρωπαϊκό επιστημονικό κοινό. Για παράδειγμα, τα στοιχεία της Eurostat δείχνουν ότι το ποσοστό των Ελλήνων ηλικίας μεταξύ 20 και 24 ετών που έχουν τουλάχιστον την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι 83,4 τοις εκατό, όταν ο μέσος όρος της ΕΕ είναι 79 τοις εκατό, ενώ στη Γερμανία είναι 74,4 τοις εκατό. Επίσης, το

ποσοστό των Ελλήνων ηλικίας μεταξύ 25 και 34 ετών, που μιλούν τουλάχιστον μία ξένη γλώσσα είναι 58,3 τοις εκατό, όταν ο μέσος όρος της ΕΕ είναι 39 τοις εκατό.

Στην πραγματικότητα, πολλοί από αυτούς που έφυγαν πρόσφατα είναι πανεπιστημιακοί απόφοιτοι. Περίπου ένας στους τρεις πτυχιούχους είναι άνεργος στην Ελλάδα, το οποίο αποτελεί είναι ένα ρεκόρ από τα υψηλότερα σε αναλογία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Μάλιστα το ποσοστό ανεργίας για τους κατόχους μεταπτυχιακών τίτλων έχει σχεδόν διπλασιαστεί τα τελευταία τέσσερα χρόνια.

Ακόμη και για τους νέους Έλληνες που έχουν μια θέση εργασίας, όμως, οι προκλήσεις εντείνονται συνεχώς. Οι μισθοί στο δημόσιο τομέα έχουν μειωθεί κατά 30 τοις εκατό περίπου κατά τα τελευταία δύο χρόνια, ενώ υπήρξαν επίσης μειώσεις στον ιδιωτικό τομέα τους τελευταίους μήνες. Η Eurostat σε αντίστοιχη έρευνα της διαπίστωσε ότι οι μισθοί στην Ελλάδα μειώθηκαν κατά 6,2 τοις εκατό κατά το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους.

Οι Έλληνες είχαν ήδη από τις χαμηλότερες μέσες αποδοχές στην Ευρωζώνη πριν τη κρίση. Το 2009, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε στοιχεία ότι οι Έλληνες είχαν μέσο καθαρό ετήσιο μισθό € 28.548, σε σύγκριση με το μέσο όρο των € 39.562 στα 15 μέλη Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για τους Έλληνες που εισέρχονται στην αγορά εργασίας, ωστόσο, η λήψη ενός τέτοιου μισθού είναι πλέον σχεδόν αδιανόητη.

Το κριτήριο για τους μισθούς όπως ορίστηκε πέρυσι από τη νομοθεσία που πέρασε επιτρέπει στους εργοδότες να καταβάλλουν στους εργαζομένους κάτω των 25 ετών μόνο το 84 τοις εκατό της εθνικού κατώτατου μισθού. Αυτό σημαίνει ότι οι νέοι μπορούν να πληρώνονται με ένα μισθό που αρχίζει στα 420 ευρώ το μήνα.

Η κίνηση αυτή έχει σχεδιαστεί για να προσελκύσει τους εργοδότες να προσλαμβάνουν νέους, αλλά με ένα τέτοιο μισθό, στις περισσότερες περιπτώσεις δεν έχει καταστεί δυνατό για το νέο που εργάζεται να ζει μόνος τους. Στην Αθήνα, για παράδειγμα, υπάρχουν γκαρσονιέρες που σπάνια ενοικιάζονται για λιγότερα από 300 ευρώ το μήνα. Δεδομένου, επίσης, ότι η

Ελλάδα εντάχθηκε στην ευρωζώνη το 2001, οι τιμές των περισσότερων αγαθών και υπηρεσιών, έχουν αυξηθεί ραγδαία και η κατάσταση επιδεινώθηκε από την έλλειψη πραγματικού ανταγωνισμού σε πολλούς τομείς. Σύμφωνα με το EURES το κόστος ζωής στην Ελλάδα είναι 92 τοις εκατό του μέσου όρου της ΕΕ, ενώ τα εισοδήματα είναι μόνο 82 τοις εκατό του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον, μια ερευνητική μελέτη που δημοσιεύθηκε τον Αύγουστο του 2011 ανέφερε ότι η Αθήνα είναι η 38η ακριβότερη από τις 73 πόλεις του κόσμου.

Η Ελλάδα υπήρξε ένας από τους μεγαλύτερους εξαγωγείς φοιτητών κατά την τελευταία δεκαετία, αλλά σε αντίθεση με την τάση των προηγούμενων ετών, φαίνεται ότι πολλοί από αυτούς τους απόφοιτους τώρα διαμένουν στο εξωτερικό.

Καθίσταται ολοένα και πιο δύσκολο για τους νέους Έλληνες με τέτοιους χαμηλούς μισθούς να τα βγάλουν πέρα μόνοι τους. Ως αποτέλεσμα, υπήρξε μια αυξανόμενη τάση για να διαμένουν τα με τους γονείς τους ή να μετακινηθούν προς την ύπαιθρο, όπου το κόστος ζωής είναι φθηνότερο. Εκείνοι που αντιμετωπίζουν, όμως, τη μεγαλύτερη πρόκληση είναι νέες οικογένειες. Τα στοιχεία της Eurostat δείχνουν ότι η ελληνική οικογένεια με δύο παιδιά, με μόνο έναν εργαζόμενο γονέα, θα έχουν ένα μέσο καθαρό εισόδημα - συμπεριλαμβανομένων των παροχών του κράτους - μόλις πάνω από 17.000 ευρώ, ενώ ο μέσος όρος της ευρωζώνης είναι 27.700 ευρώ. Ως αποτέλεσμα, τα ζευγάρια βασίζονται επίσης περισσότερο στους γονείς τους για τη στέγαση και φροντίδα των παιδιών, ενώ τα άτεκνα ζευγάρια αυξάνονται.

Πολιτική δυσαρέσκεια

Ένας άλλος λόγος που επηρεάζει τη μετανάστευση των νέων είναι η συντριπτική απώλεια της πίστης των Ελλήνων στους πολιτικούς εκπροσώπους τους. Πολλοί νέοι ενήλικες βλέπουν με απογοήτευση το πολιτικό σύστημα διακυβέρνησης που αναπτύχθηκε στο κράτος μετά την

κατάρρευση της στρατιωτικής δικτατορίας το 1974 και τα χρόνια της μεταπολίτευσης.

Πέρα από διαδηλώσεις, η πρώτη σαφής ένδειξη αυτής της εκ νέου άρνησης του πολιτικού συστήματος ήρθε στις τοπικές εκλογές του Νοεμβρίου του 2010, όταν το ποσοστό αποχής έφθασε μόλις πάνω από το 50 τοις εκατό. Αυτό το άνευ προηγουμένου ποσό θεωρήθηκε από πολλούς σχολιαστές ως απόρριψη συμμετοχής από τους νέους Έλληνες, ιδίως από τις ιδέες και τις αξίες των υφιστάμενων πολιτικών πλευρών.

Οι διαμαρτυρίες και οι ταραχές

Σε αυτό το πολιτικά αβέβαιο περιβάλλον, η δημόσια διαμαρτυρία κατέχει ακόμα πιο σημαντικό ρόλο. Υπήρξαν πολλές επιθέσεις σε πολιτικούς και βανδαλισμούς στα σπίτια ή τα γραφεία τους, αλλά η πιο αξιοσημείωτη έκφραση της απογοήτευσης ήταν οι καθημερινές διαδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν στην πλατεία Συντάγματος: μπροστά από το Κοινοβούλιο της Αθήνας και στη κεντρική πλατεία Θεσσαλονίκης, όλο τον Ιούνιο και τον Ιούλιο.

Στο σύλλογο τους, στις συγκεντρώσεις των Αγανακτισμένων, παρευρίσκονταν 100.000 άτομα, αλλά τις ημέρες που η προσέλευση δεν ήταν τόσο υψηλή, υπήρχε μια πλατφόρμα για τη δημόσια συζήτηση σχετικά με οικονομικά και πολιτικά προβλήματα στην Ελλάδα. Οι νέοι Έλληνες είχαν εμφανή παρουσία τόσο στις διαμαρτυρίες και τις συζητήσεις αυτές. Σύμφωνα με έρευνα της Public Issue, το 59 τοις εκατό των Ελλήνων κάτω των 25 ετών που ερωτήθηκαν δήλωσαν ότι έλαβαν μέρος στις διαδηλώσεις. Ήταν, επίσης, αξιοσημείωτο ότι το 70 τοις εκατό των νέων κάτω των 25 ετών θεωρούν ότι οι διαμαρτυρίες ήταν ένα πολύ σημαντικό πολιτικό γεγονός και δεν υπήρχε άλλη ηλικιακή ομάδα που είχε μια τέτοια ενθουσιώδη αντίδραση.

Η Aditya Chakraborty, οικονομικός συγγραφέας της βρετανικής εφημερίδας The Guardian, έγραψε για τις διαμαρτυρίες: “Αυτό που φαίνεται από τις διαδηλώσεις του φετινού καλοκαιριού στην πλατεία Συντάγματος της Αθήνας και σε όλη τη χώρα ήταν το υψηλό ποσοστό των νέων ανθρώπων: υψηλά μορφωμένοι, υποαπασχολούμενοι και ριζοσπάστες δημιουργούν μια νέα

κοινωνική τάξη - οι νέοι, με την αίσθηση ότι είναι εξαπατημένοι αναζητούν ένα αξιοπρεπές μέλλον – και σε συνδυασμό με τους εργαζόμενους του δημόσιου τομέα διαμαρτύρονται για την ανεργία και τις μειώσεις σε συντάξεις και μισθούς. Οι αγανακτισμένοι διαθέτουν μια δυναμική που τους κατατάσσει στην πιο ενδιαφέρουσα πολιτική δύναμη.”

Οι διαμαρτυρίες του φετινού καλοκαιριού προκλήθηκαν από δύο βασικά αίτια: την απόρριψη των σημερινών πολιτικών και των κομμάτων της αντιπολίτευσης και των μέτρων λιτότητας που οδήγησαν την οικονομική παρακμή της χώρας και την αντίσταση στις αποφάσεις της Ευρωζώνης και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ).

Υπάρχει ο κίνδυνος ότι εάν οι νέοι Έλληνες δεν μπορούν να βρουν μια πολιτική διέξοδο για τη δυσαρέσκεια και τις ανησυχίες τους, η διαμαρτυρία θα καταλήξει να πάρει βίαιη μορφή. Αυτό θα δημιουργήσει μια όλο και πιο τεταμένη ατμόσφαιρα στους δρόμους της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης.

Η Εξεύρεση εργασίας

Η πλέον προφανής τακτική για την εξομάλυνση της σχέσης του πολιτικού συστήματος της Ελλάδας με τους νέους της είναι να τους δώσει την καλύτερη πρόσβαση σε θέσεις εργασίας, αλλά αυτό είναι ευκολότερο στα λόγια παρά στην πράξη με έναν δημόσιο τομέα που είναι χρεομένος και τον ιδιωτικό τομέα να βιώνει μια βαθιά ύφεση .

Κατά την επίσκεψή του στην Αθήνα το περασμένο έτος, ο Γενικός Γραμματέας του του ΟΟΣΑ, Gurría προειδοποίησε για τις συνέπειες της ανεργίας των νέων στην Ελλάδα, η οποία ακόμη και τότε ήταν πάνω από το διπλάσιο του μέσου όρου των άλλων Ευρωπαϊκών κρατών. “Οι νέοι είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι σε αυτή την κρίση και την μη ύπαρξη θέσεων εργασίας”, είπε. “Πρέπει να γίνει οποιαδήποτε δυνατή προσπάθεια για να κρατήσει τους νέους Έλληνες σε επαφή με την αγορά εργασίας για να αποφευχθεί η μακροχρόνια ουλή από γενεά.”

Ο Gurría πρότεινε μια σειρά εποικοδομητικών προτάσεων που περιλαμβάνουν:

Να παρακολουθούνται και να ενθαρρύνονται οι αναζητήσεις εργασίας των νέους στα πρώτα στάδια της ανεργίας.

Αύξηση των επιδοτήσεων για την απασχόληση σε θέσεις εργασίας σχετικές με την εκπαίδευση τους για τους νέους που έχουν άνεργοι για περισσότερο από έξι μήνες.

Επέκταση της μαθητείας, μέσω των κέντρων δια βίου μάθησης, ώστε να έχουν οι νέοι περισσότερες προοπτικές καθώς και τομείς γνωστικού περιεχομένου και η ενθάρρυνση των εργοδοτών να αναλάβουν περισσότερες νέους.

Ενίσχυση των επιχειρήσεων που προσλαμβάνουν εργαζομένους και τους παρέχουν εκπαίδευση με τη μείωση των συντελεστών των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, αλλά και με αντίστοιχη νομοθεσία που να κατοχυρώνει την χαμηλότερη πληρωμή των νέων κάτω των 25 ετών.

Μόνο η τελευταία από αυτές τις προτάσεις έχει εφαρμοστεί από την ελληνική κυβέρνηση μέσω του σχεδίου της να επιτρέπει στους εργοδότες να πληρώνουν χαμηλότερους μισθούς και εισφορές κοινωνικής ασφάλισης για την πρόσληψη ατόμων κάτω των 25 ετών. Ένας νεαρός εργαζόμενος κοστίζει τώρα € 420 το μήνα σε σχέση με ένα κανονικό υπάλληλο ο οποίος κοστίζει τουλάχιστον € 680, δίνοντας τις οικονομίες εργοδότη πάνω από 3.700 ευρώ κατά τη διάρκεια του έτους.

Η κυβέρνηση ανακοίνωσε ένα πρόγραμμα για τον Σεπτέμβριο με στόχο την τόνωση της απασχόλησης. Αν και δεν απευθύνονται ειδικά στους νέους, το σύστημα - αξίας έως € 3.900 εκατομμύρια και 55 τοις εκατό χρηματοδοτείται από την ΕΕ - θα έχει ως στόχο να δημιουργήσει μια ισορροπία μεταξύ της διατήρησης ατόμων στην αγορά εργασίας και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Το ήμισυ των κεφαλαίων θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί ως κίνητρο

για τις εταιρείες να αποφευχθεί η απόλυση εργαζομένων, το 25 τοις εκατό θα δαπανηθεί για τα προγράμματα κατάρτισης και ένα άλλο 25 τοις εκατό για την παροχή πεντάμηνων συμβάσεων για περίπου 150.000 ανέργους.

Εκπαίδευση και Επιχειρηματικότητα

Ενώ τα πρόγραμμα της κυβέρνησης μπορούν να βοηθήσουν και να παρέχουν τουλάχιστον προσωρινή απασχόληση για τους νέους, παραμένουν πολλά τα προβλήματα, κι αυτό κυρίως λόγω του γεγονότος ότι οι νέοι Έλληνες λαμβάνουν σχεδόν μηδαμινή βοήθεια στην αναζήτηση εργασίας. Σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες όπου οι γνωστοί ως “jobseekers” μπορούν να βασίζονται στις συμβουλές των εμπειρογνομόνων, οι νέοι Έλληνες ως επί το πλείστον έχουν αφεθεί στην τύχη τους, χωρίς ένα δομημένο περιβάλλον στο οποίο προσδιορίζονται οι κενές θέσεις στον τομέα τους.

Επίσης, υπάρχει πολύ λίγη έμφαση στην εκπαίδευση. Ο Ελληνικός Οργανισμός Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) και η δράση της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς παρέχει περιορισμένη βοήθεια, συχνά τα προγράμματα είναι ανακοινώνονται με ανεπαρκή πληροφόρηση ή ακυρώνονται. Ένα άλλο πρόβλημα το οποίο αντιμετωπίζει η Ελλάδα είναι η έλλειψη ευνοϊκού κλίματος για την νεανική επιχειρηματικότητα, ώστε οι νέοι με καλές ιδέες να μπορούν να ξεκινήσουν τις δικές τους επιχειρήσεις. Ο ρόλος αυτός έχει αφεθεί σε ιδιωτικούς φορείς, όπως η Openfund, το οποίο είναι ένα ταμείο κεφαλαίων εκκίνησης που επενδύει κυρίως σε έργα υψηλής τεχνολογίας. Σε μια εποχή που οι ελληνικές τράπεζες αρνούνται να παράσχουν πίστωση για νέες επιχειρήσεις, τα συστήματα αυτά είναι εξαιρετικά επικοδομητικά. Δεδομένου ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μείωσε τη συνεισφορά Ελλάδα για τα συγχρηματοδοτούμενα έργα σε μόλις 5 τοις εκατό και ότι η πρόκειται να λάβει 15 δις ευρώ από τα διαρθρωτικά ταμεία έως το 2015, θα είναι χρήσιμο κάποια από αυτά τα χρήματα να χρησιμοποιηθούν για να συνεισφέρουν σε αυτά τα έργα, τα οποία θα μπορούσε να συμβάλουν από την πλευρά τους στο να πεισθούν οι Έλληνες πτυχιούχοι να επιστρέψουν στην πατρίδα τους με την τεχνογνωσία που έχουν αποκτήσει στο εξωτερικό.

Εκπαίδευση

Εκτός από την αντιμετώπιση της έλλειψης θέσεων εργασίας, το ενθαρρυντικό κλίμα για την επιχειρηματικότητα θα μπορούσε επίσης, να βοηθήσει να επιφέρει μια αλλαγή στην υπάρχουσα νοοτροπία. Συχνά οι βιομηχανίες και εκπρόσωποι των επιχειρήσεων κατηγορούν το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ότι αδυνατεί να παράγει τους υποψηφίους κατάλληλα για τους τομείς των διαθέσιμων θέσεων εργασίας.

“Υπάρχει μια από μακρού υφιστάμενη άποψη στην αγορά εργασίας ότι οι διαδοχικές κυβερνήσεις έχουν αποτύχει να αντιμετωπίσουν τα μεγάλα εκπαιδευτικά προβλήματα της χώρας... Οι νέοι άνθρωποι δεν αφήνουν πανεπιστήμιο να προσανατολισθεί ανάλογα με τις δεξιότητες που αναζητούν οι εργοδότες” δήλωσε ο Γιάννης Στουρνάρας, επικεφαλής του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), στην εφημερίδα Times ένα χρόνο πριν.

Στην πραγματικότητα, μερικοί εμπειρογνώμονες προτείνουν ότι μια ευθυγράμμιση μεταξύ του τι νεαροί Έλληνες διδάσκονται και η κατάσταση της αγορά εργασίας θα μπορούσε να βοηθήσει τον αγώνα προς την εύρεση μιας θέσης με πραγματικά και ουσιαστικά όπλα. “Στην Ελλάδα, το βασικό πρόβλημα δεν είναι ότι δεν υπάρχουν προοπτικές για την απασχόληση, είναι μάλλον η απόκλιση μεταξύ των προσωπικών προτιμήσεων για τη σταδιοδρομία και τις υπάρχουσες ευκαιρίες στην αγορά εργασίας, ή στην ανάγκη που έχει η κοινότητα”, σημειώνει ο Αρίστος Δοξιάδης, σχετικά με το θέμα του κατά πόσον οι νέοι Έλληνες πρέπει να παραμείνουν στην πατρίδα τους ή να φύγουν.

Ο Α. Δοξιάδης πρότεινε ότι η ναυτιλία, οι νέες κατασκευές, οι καινούριες μορφές τουρισμού ή αγορά αγροτικών προϊόντων θα μπορούσε να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας για τους νέους Έλληνες. Ένας άλλος τρόπος είναι επίσης η επέκταση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Η κυβέρνηση ψήφισε ένα νομοσχέδιο μεταρρύθμισης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις 24 Αυγούστου που έχει ως στόχο να ιδρύσει κρατικά πανεπιστήμια, ώστε να συμβαδίζει περισσότερο με τους Ευρωπαίους ομολόγους και τα πρότυπα που ορίζονται από τη συνδιάσκεψη της Μπολόνια

του 1999. Αυτό περιλαμβάνει την αξιολόγηση των ακαδημαϊκών και ιδρυμάτων και αυστηρότερα όρια στο χρόνο που οι φοιτητές θα πρέπει να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους. Ωστόσο, μένει να δούμε αν αυτή η διαδικασία μεταρρυθμίσεων θα οδηγήσει τα πανεπιστήμια να αναμορφώσουν τα προγράμματα σπουδών και τις διδακτικές τους μεθόδους.

Μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας έχουν αντισταθεί σθεναρά σε ορισμένες από τις μεταρρυθμίσεις και η δημόσια συζήτηση σχετικά με τις τροποποιήσεις στον χώρο της εκπαίδευσης ήταν στείρα. Βεβαία, τα παραδείγματα για το πώς άλλα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν κάνει αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα τους και που έχουν επωφεληθεί από το νέο θεσμικό πλαίσιο στην εξεύρεση θέσεων εργασίας θα ήταν χρήσιμα στην περίπτωση της Ελλάδας. Αρνητικές επιπτώσεις της διαρροής εγκεφάλων για τα συστήματα υγείας των αναπτυσσόμενων χωρών

Παρά την ύπαρξη σημαντικών παγκόσμιων προσπαθειών με σκοπό τη βελτίωση των συστημάτων υγείας και υγειονομικής περίθαλψης στον αναπτυσσόμενο κόσμο και τα χρήματα που έχουν επενδυθεί, οι άνθρωποι, από το φόβο ασθενειών, εγκαταλείπουν τις χώρες τους και από τις αναπτυσσόμενες χώρες μεταναστεύουν στον ανεπτυγμένο κόσμο, σε πλούσιες χώρες ακόμα και αν καταλαμβάνουν θέσεις χαμηλού κύρους. Αυτό το φαινόμενο σχετίζεται με τη «διαρροή εγκεφάλων» με το σύστημα υγείας. Ακόμα, οι εργαζόμενοι της υγείας, οι «εγκέφαλοι» του συστήματος υγείας της χώρας προέλευσης, όντας κακοπληρωμένοι στις χώρες τους, συγκρίνοντας τις αμοιβές, άλλων χωρών, έλκονται από το υψηλότερο εισόδημα που αυτές προσφέρουν. Ως αποτέλεσμα πολλοί επαγγελματίες υγείας εγκαταλείπουν τις χώρες τους και οι αναπτυσσόμενες χώρες του κόσμου δεν διαθέτουν επάρκεια εργαζομένων ειδικευμένων στο τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, έλλειψη η οποία βλάπτει το τοπικό σύστημα υγείας τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά. Για παράδειγμα, πολλά αφρικανικά συστήματα υγείας λαμβάνουν οικονομική βοήθεια για την καταπολέμηση σημαντικών ασθενειών αλλά και για την πρόληψη, όπως η παιδικής θνησιμότητας, του AIDS και της ελονοσίας. Ωστόσο, τα χρήματα και η βοήθεια πολλές φορές καταλήγει να είναι αναποτελεσματικά, καθώς δεν υπάρχει επαρκές υπεύθυνο

ανθρώπινο δυναμικό με κάποια ιατρική εξειδίκευση ούτε επαγγελματίες που να κάνουν τη δουλειά που απαιτείται, γεγονός που βλάπτει περαιτέρω το σύστημα υγείας αυτών των αναπτυσσόμενων χωρών, μη συντελώντας στην ενίσχυση του.

Όσον αφορά την μετανάστευση εγκεφάλων του ιατρικού κλάδου από την Ελλάδα προς άλλες χώρες, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία αυξημένη κινητικότητα προς την Αμερική, αλλά και προς τις Σκανδιναβικές χώρες. Ιδιαίτερα η Σουηδία θεωρείται μία χώρα με ιδανικό σύστημα υγείας- και όχι μόνο - και δεν είναι λίγοι οι νέοι επιστήμονες που μεταναστεύουν μόνιμα, φιλοδοξώντας ένα καλύτερο μισθό, αναγνωρισμένες σπουδές, ακόμα και να λάβουν μέρος σε κάποιο ερευνητικό πρόγραμμα.

Επιπτώσεις του φαινομένου διαρροής εγκεφάλων:

Σύμφωνα με τα παραπάνω είναι προφανές ότι η μετανάστευση υψηλά εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού είναι ένα φαινόμενο σύνθετο. Έτσι για την κατανόηση του οφείλουμε να δούμε το θέμα από κάθε σκοπία και να διερευνήσουμε τα θετικά αποτελέσματα για τις χώρες αποστολής, εκτός από τα μειονεκτήματα που είναι γνωστά.

Τα πλεονεκτήματα της διαρροής εγκεφάλων

Η διαρροή εγκεφάλων είναι ουσιαστικά μια εξαγωγή ανθρώπινων πόρων η οποία έχει καταλήξει σχεδόν να γίνει μια μηχανή χρήματος για χώρες οικονομικά πιο ανεπτυγμένες, που για παράδειγμα συνεισφέρει πάνω από \$ 7 δισ. στην οικονομία των ΗΠΑ. Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι η γνώση και ο πλούτος που παράγεται είναι διχασμένα ανάμεσα σε δύο χώρες: της χώρα προέλευσης, αλλά και της χώρας υποδοχής, η οποία αποκτά μια πρόσθετη οικονομική ανάπτυξη. Η αύξηση του ανθρώπινου κεφαλαίου αποσκοπεί στην κάλυψη των κενών θέσεων εργασίας και στην αύξηση του ποσοστού του του καταρτισμένου εργατικού δυναμικού. Οι χώρες προέλευσης εξαγουν το εξειδικευμένο και άριστα

εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό τους δημιουργώντας καλύτερες προϋποθέσεις εύρεσης εργασίας για το καταρτισμένο δυναμικό που μένει. Επιπλέον, οι χώρες προέλευσης των “εγκεφάλων” δέχονται την αύξηση των εμβασμάτων που συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη και την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου της χώρας.

Η κυκλική μετανάστευση παρουσιάζει μια σειρά από οφέλη που συνδέονται με τη διαρροή εγκεφάλων.

Πρώτον, η οικονομία της χώρας προέλευσης μπορεί να μην είναι σε θέση να επωφεληθεί των ειδικευμένων εργατών, ώστε να είναι πιο επωφελής για τους εργαζόμενους να μεταναστεύσουν και να στείλουν τα εμβάσματα πίσω στη πατρίδα τους.

Δεύτερον, όταν οι διακινούμενοι εργαζόμενοι επιστρέψουν στην πατρίδα τους, στο πλαίσιο της κυκλικής μετανάστευσης, μπορούν να φέρουν μαζί τους νέες δεξιότητες και γνώσεις.

Τα εμβάσματα αποτελούν ένα θετικό αποτέλεσμα της διαρροής εγκεφάλων, καθώς βελτιώνει τα πρότυπα διαβίωσης στην κοινωνία. Η οικονομία των εμβασμάτων είναι μια από τις σημαντικότερες διαστάσεις του φαινομένου της διαρροής εγκεφάλων, καθώς και αναπόσπαστη πηγή εισοδήματος για τις ανεπτυγμένες οικονομίες, καθώς το 2011 τα εμβάσματα εκτιμήθηκαν σε \$ 372 δις ευρώ, καθώς και για τις χώρες όπως το Μεξικό και τις Φιλιππίνες ήταν \$ 24 και \$ 34 δισεκατομμύρια αντίστοιχα.

Οι αρνητικές συνέπειες της διαρροής εγκεφάλων

Η διαρροή εγκεφάλων εμπεριέχει πολλούς κινδύνους για τις χώρες αποστολής, καθώς συνήθως περιλαμβάνει την απώλεια ανθρώπινου κεφαλαίου, δηλαδή ειδικευμένου εργατικού δυναμικού που είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη της κοινωνίας και της χώρας στο σύνολό της.

Επιπρόσθετα υπάρχει και μετανάστευση ειδικευμένων εργαζομένων με ουσιαστικό σκοπό μόνο την ικανοποίηση των προσωπικών φιλοδοξιών των ατόμων, ενώ δεν παρέχουν δημόσια οφέλη.

Μια άλλη συνέπεια της διαρροής εγκεφάλων είναι η ανάπτυξη παθογενών φαινομένων, όπως της κοινωνικής περιθωριοποίησης το οποίο οφείλεται σε διάφορους λόγους. Για παράδειγμα, οι άριστα ειδικευμένοι εργάτες μπορούν να περιθωριοποιηθούν στην νέα τους ζωή αν θεωρηθεί ότι προκαλούν διαταραχές στην υπάρχουσα κοινωνία. Τέτοιες διαταραχές θα μπορούσαν να είναι ο ρατσισμός, αλλά και ο ανταγωνισμός με το 'γηγενή' πληθυσμό για την κάλυψη μιας καλής θέσης εργασίας. Οι ίδιοι οι μετανάστες, οι οποίοι έχουν αγωνιστεί για να προσαρμοστούν στο νέο περιβάλλον τους και τον τρόπο ζωής, μπορεί να αντιληφθούν πως η κοινωνία δεν τους δέχεται. Αυτό το φαινόμενο που οι εξειδικευμένοι μετανάστες αντιμετωπίζουν στη σύγχρονη κοινωνία αναφέρεται ως "διπλής περιθωριοποίησης". Η διπλή περιθωριοποίηση έχει γίνει ένα ολοένα αυξανόμενο αρνητικό φαινόμενο στη σύγχρονη κοινωνία, η οποία έχει μειώσει την ποσότητα των ειδικευμένων μετανάστευσης σε αρκετές χώρες αποδοχής.

Αρνητικές επιπτώσεις της διαρροής εγκεφάλων για τα συστήματα υγείας των αναπτυσσόμενων χωρών

Παρά την ύπαρξη σημαντικών παγκόσμιων προσπαθειών με σκοπό τη βελτίωση των συστημάτων υγείας και υγειονομικής περίθαλψης στον αναπτυσσόμενο κόσμο και τα χρήματα που έχουν επενδυθεί, οι άνθρωποι, από το φόβο ασθενειών, εγκαταλείψουν τις χώρες τους και από τις αναπτυσσόμενες χώρες μεταναστεύουν στον ανεπτυγμένο κόσμο, σε πλούσιες χώρες ακόμα και αν καταλαμβάνουν θέσεις χαμηλού κύρους. Αυτό το φαινόμενο σχετίζει τη «διαρροή εγκεφάλων» με το σύστημα υγείας. Ακόμα, οι εργαζόμενοι της υγείας, οι 'εγκέφαλοι' του συστήματος υγείας της χώρας προέλευσης, όντας κακοπληρωμένοι στις χώρες τους, συγκρίνοντας τις αμοιβές, άλλων χωρών, έλκονται από το υψηλότερο εισόδημα που αυτές προσφέρουν. Ως αποτέλεσμα πολλοί επαγγελματίες υγείας εγκαταλείπουν τις

χώρες τους και οι αναπτυσσόμενες χώρες του κόσμου δεν διαθέτουν επάρκεια εργαζομένων ειδικευμένων στο τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, έλλειψη η οποία βλάπτει το τοπικό σύστημα υγείας τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά. Για παράδειγμα, πολλά αφρικανικά συστήματα υγείας λαμβάνουν οικονομική βοήθεια για την καταπολέμηση σημαντικών ασθενειών αλλά και για την πρόληψη, όπως η παιδικής θνησιμότητας, του AIDS και της ελονοσίας. Ωστόσο, τα χρήματα και η βοήθεια πολλές φορές καταλήγει να είναι αναποτελεσματικά, καθώς δεν υπάρχει επαρκές υπεύθυνο ανθρώπινο δυναμικό με κάποια ιατρική εξειδίκευση ούτε επαγγελματίες που να κάνουν τη δουλειά που απαιτείται, γεγονός που βλάπτει περαιτέρω το σύστημα υγείας αυτών των αναπτυσσόμενων χωρών, μη συντελώντας στην ενίσχυση του.

Όσον αφορά την μετανάστευση εγκεφάλων του ιατρικού κλάδου από την Ελλάδα προς άλλες χώρες, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία αυξημένη κινητικότητα προς την Αμερική, αλλά και προς τις Σκανδιναβικές χώρες. Ιδιαίτερα η Σουηδία θεωρείται μία χώρα με ιδανικό σύστημα υγείας- και όχι μόνο - και δεν είναι λίγοι οι νέοι επιστήμονες που μεταναστεύουν μόνιμα, φιλοδοξώντας ένα καλύτερο μισθό, αναγνωρισμένες σπουδές, ακόμα και να λάβουν μέρος σε κάποιο ερευνητικό πρόγραμμα.

Θετικές συνέπειες: Κύκλωμα εγκεφάλων:

Η παγκοσμιοποίηση προκαλεί μετανάστευση. Όταν η παγκοσμιοποίηση προάγει την εξειδίκευση οικονομιών και χωρών, είναι πολύ λογικό να επιθυμούν οι ειδικευμένοι εργαζόμενοι (σε επαγγέλματα που απαιτούν ή όχι ειδίκευση) να μετακινηθούν από τη μια χώρα στην άλλη. Στις περιπτώσεις που δεν υφίστανται ακόμη πλήρεις πολιτικές για το θέμα της μετανάστευσης - που ισχύει επίσης για την ΕΕ - οι εργαζόμενοι θα βρίσκουν το δικό τους (παράνομο) τρόπο να εισέλθουν στην παγκοσμιοποιημένη αγορά εργασίας. Συνεπώς είναι αναγκαίο: - όπως συμφωνήθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Τάμπερε - να καταρτιστεί εναρμονισμένη πολιτική

υποδοχής με σκοπό τη ρύθμιση της νόμιμης πρόσβασης μεταναστών εργαζόμενων στην ΕΕ. Αυτή η πολιτική λαμβάνει υπόψη τόσο τα συμφέροντα της ΕΕ όσο και αυτά των τρίτων χωρών από τις οποίες κατάγονται οι μετανάστες, και προβλέπεται η εξασφάλιση συνοχής με τις προσπάθειες για την αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων της "διαρροής εγκεφάλων" που αναφέρεται παρακάτω.

Οι αναπτυσσόμενες χώρες με υψηλά επίπεδα ανεργίας και χαμηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης μπορεί να ωφεληθούν από τη μετανάστευση πολιτών τους που αποτελούν ανειδίκευτο εργατικό προσωπικό. Όχι μόνο λόγω των μεταναστευτικών εμβασμάτων, αλλά και λόγω μείωσης του πλεονάσματος εργατικού δυναμικού θα υπάρχουν λιγότεροι άνεργοι, πράγμα που θα έχει θετική επίπτωση στην ανταγωνιστική θέση, και, συνεπώς, στο εισόδημα των υπολοίπων. Εντούτοις, όταν εργατικό δυναμικό με εξειδικευμένα προσόντα εγκαταλείπει τη χώρα, οι επιπτώσεις στην εγχώρια οικονομία μπορεί να είναι λιγότερο θετικές, ιδίως βραχυπρόθεσμα. Το φαινόμενο αυτό της "διαρροής εγκεφάλων" μπορεί να έχει άμεσα αρνητικές επιπτώσεις στην αναπτυξιακή διαδικασία.

Υπάρχουν πράγματι σενάρια με ευκαιρίες οφέλους για όλους τους συντελεστές, όπου οι χώρες καταγωγής και υποδοχής, καθώς και οι ίδιοι οι μετανάστες, επωφελούνται από τη μετανάστευση: πρόκειται για τις περιπτώσεις όπου οι μετανάστες διατηρούν οικονομικούς και κοινωνικούς δεσμούς με τη χώρα καταγωγής του και επιστρέφουν σε αυτήν είτε μόνιμα είτε σε προσωρινή βάση. Αλλά τα εν λόγω σενάρια αποτελούν μεμονωμένες περιπτώσεις. Στο πλαίσιο του 6ου προγράμματος-πλαισίου έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, η Κοινότητα, που παρέχει κατάρτιση στους επιστήμονες τρίτων χωρών, συμπεριλαμβανομένων των λιγότερο ανεπτυγμένων, με σκοπό την αύξηση της συνολικής επιστημονικής και τεχνολογικής ικανότητας των αναπτυσσομένων χωρών, περιλαμβάνει στοιχεία που προωθούν την ουσιαστική επιστροφή των καταρτιζόμενων, συμπεριλαμβανομένης της μη επιστρεπτέας βοήθειας για την επιστροφή.

Μέθοδοι αντιμετώπισης του φαινομένου και εφαρμογή τους στην εγχώρια οικονομία:

Σύμφωνα με τις ανακοινώσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με το θέμα διατυπώνονται τα εξής:

‘Η μετανάστευση είναι στο επίκεντρο των πολιτικών συζητήσεων στις βιομηχανικές χώρες. Αποτελεί κύρια στρατηγική προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εάν γίνει σωστή διαχείριση, μπορεί να αποτελέσει θετικό παράγοντα οικονομικής μεγέθυνσης και επιτυχίας της Ένωσης και των ενδιαφερομένων χωρών. Μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης του Άμστερνταμ και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Τάμπερε, δημιουργούνται οι κύριες συνιστώσες μιας πλήρους πολιτικής για τη μετανάστευση και την παραχώρηση ασύλου.

Η ενσωμάτωση των προβλημάτων που σχετίζονται με τη μετανάστευση στην εξωτερική πολιτική και στα προγράμματα της Κοινότητας αποτελεί μέρος της συνολικής αυτής προσπάθειας να εξεταστούν τα θέματα της μετανάστευσης με συνεκτικό και αποτελεσματικό τρόπο σε επίπεδο ΕΕ. Ωστόσο αυτό αποτελεί σχετικά νέα τάση, που αντικατοπτρίζεται στις πρόσφατες αιτήσεις που υπέβαλε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Σεβίλλη.

Οι επικεφαλής κρατών και κυβερνήσεων ζήτησαν την ενσωμάτωση της πολιτικής σχετικά με τη μετανάστευση στις σχέσεις της Ένωσης με τρίτες χώρες και ζήτησαν εξειδικευμένη προσέγγιση του προβλήματος, με τη χρησιμοποίηση όλων των κατάλληλων μέσων των εξωτερικών σχέσεων της ΕΕ. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησε επίσης από την Επιτροπή να υποβάλει έκθεση για την αποτελεσματικότητα των χρηματοδοτικών πόρων που διαθέτει η Κοινότητα για τον επαναπατρισμό των μεταναστών και των ατόμων των οποίων η αίτηση για άσυλο απορρίφθηκε, για τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων, και για τα προγράμματα σχετικά με την παραχώρηση ασύλου και τη μετανάστευση σε τρίτες χώρες.

Η Επιτροπή έχει σταθερά δεσμευτεί να επιδιώξει και τους δύο στόχους.

Η Επιτροπή πιστεύει ότι τα δύο αυτά θέματα πρέπει να εξεταστούν μαζί, δεδομένου ότι αποτελούν τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Πρέπει να εκτιμήσουμε το πρόβλημα και να συμφωνήσουμε ως προς τη χάραξη σαφούς πολιτικής γραμμής, αλλά πρέπει επίσης να ελέγξουμε εάν τα χρηματοδοτικά μας μέσα συμβαδίζουν με τις πολιτικές μας φιλοδοξίες. Εξ ου και ο διττός χαρακτήρας και σκοπός του συνημμένου εγγράφου: το πρώτο μέρος αναλύει το φαινόμενο της διεθνούς μετανάστευσης, εκτιμά τις επιπτώσεις του στις αναπτυσσόμενες χώρες, και αναζητεί τρόπους για να τις βοηθήσει στη διαχείριση των μεταναστευτικών ρευμάτων. Το δεύτερο μέρος συνίσταται στην έκθεση της Επιτροπής την οποία ζήτησε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σεβίλλης για την αποτελεσματικότητα των χρηματοδοτικών πόρων που διαθέτει η Κοινότητα για τον επαναπατρισμό των μεταναστών και των ατόμων των οποίων η αίτηση για άσυλο απορρίφθηκε, για τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων, και για τα προγράμματα σχετικά με την παραχώρηση ασύλου και τη μετανάστευση σε τρίτες χώρες. Παρέχει περιγραφή των πόρων που ήδη υπάρχουν και εξηγεί τα μέτρα που λαμβάνονται σήμερα στο πλαίσιο της συντελούμενης συνεργασίας. Υποδεικνύει επίσης μέσα για την αύξηση των προσπαθειών μας στήριξης των εν λόγω ενεργειών.

Η Επιτροπή και τα κράτη μέλη έχουν συλλογική ευθύνη και το δύσκολο καθήκον να συμφιλιώνουν διαφορετικές αλλά συμπληρωματικές προτεραιότητες. Για την ενσωμάτωση της μετανάστευσης στην εξωτερική πολιτική της Κοινότητας, η δράση πρέπει να βασίζεται στις ακόλουθες τέσσερις αρχές:

(1) Η ενσωμάτωση των θεμάτων της μετανάστευσης στην εξωτερική δράση της Κοινότητας πρέπει να τηρεί τη γενική συνοχή των εξωτερικών μας πολιτικών και ενεργειών. Ο διάλογος και οι ενέργειες με τρίτες χώρες στον τομέα της μετανάστευσης οφείλει να αποτελέσει μέρος της συνολικής προσέγγισης σε επίπεδο ΕΕ, που θα πρέπει να παρέχει ουσιαστικά κίνητρα με την ενθάρρυνση των χωρών που αποδέχονται νέο σύστημα κανόνων, χωρίς όμως να τίθενται σε μειονεκτική θέση οι χώρες που δεν είναι πρόθυμες ή ικανές να το επιτύχουν. Η προσέγγισή μας πρέπει επίσης να

διαφοροποιηθεί, λαμβανομένης υπόψη της κατάστασης κάθε μεμονωμένης τρίτης χώρας.

(2) Σχετικά με τη μετανάστευση, μακροπρόθεσμη προτεραιότητα της Κοινότητας θα πρέπει να αποτελέσει η αντιμετώπιση των βασικών αιτιών των μεταναστευτικών κυμάτων. Θα πρέπει να αναγνωριστεί δεόντως η επίπτωση των μακροπρόθεσμων αναπτυξιακών προγραμμάτων στα μεταναστευτικά ρεύματα, ιδίως για την εξάλειψη της φτώχειας, τη δημιουργία θεσμών και ικανοτήτων και την πρόληψη των συγκρούσεων. Οι αναπτυξιακοί πόροι θα πρέπει να επικεντρωθούν σε αυτόν τον στόχο. Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι η Επιτροπή στηρίζει ήδη ευρύ φάσμα ενεργειών στον τομέα της μετανάστευσης.

(3) Κατ' αρχάς, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα θέματα της μετανάστευσης στο στρατηγικό πλαίσιο που πρότεινε η Επιτροπή και για το οποίο συμφώνησαν τα κράτη μέλη ("έγγραφο στρατηγικής για μια χώρα ή περιοχή"- ΕΣΧ). Η ενδιάμεση επανεξέταση των ΕΣΧ παρέχει μοναδική ευκαιρία σχετικά με αυτό το θέμα. Μόνο αυτό το πλαίσιο, παρουσιάζοντας μια συνολική δέσμη μέτρων στις αναπτυσσόμενες χώρες, θα τις ενθαρρύνει να συνάψουν συμφωνίες επανεισδοχής. Η ενδιάμεση επανεξέταση θα επιτρέψει την περιπτωσιολογική επανεκτίμηση της μετανάστευσης στις τρίτες χώρες και θα μπορούσε να οδηγήσει σε κάποιο επαναπροσανατολισμό και ανακατανομή των κεφαλαίων στο πλαίσιο του Εθνικού Ενδεικτικού Προγράμματος κάθε ενδιαφερόμενης χώρας.

(4) Με την επιφύλαξη των αποτελεσμάτων της επανεξέτασης των ΕΣΧ, φαίνεται ήδη σαφώς ότι θα απαιτηθεί περαιτέρω χρηματοδότηση. Η πραγματοποίηση νέων ενεργειών είναι εφικτή μόνο εάν διατεθούν νέα χρηματοδοτικά ποσά. Το σχετικό κονδύλιο του προϋπολογισμού (B7-667: "Συνεργασία με τρίτες χώρες στον τομέα της μετανάστευσης") θα πρέπει να ενισχυθεί σημαντικά και να αποτελέσει συμπλήρωμα των αποτελεσμάτων της επανεξέτασης των ΕΣΧ. Θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί για τη χρηματοδότηση ειδικών στοχοθετημένων ενεργειών στον τομέα της μετανάστευσης. οι εν λόγω ενέργειες θα πρέπει να είναι συμπληρωματικές προς αυτές που χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο κονδυλίων για πιο γενικά αναπτυξιακά

θέματα. Με αυτή την προσέγγιση αναμένεται ότι οι πρωτοβουλίες όσον αναφορά τα θέματα της μετανάστευσης θα έχουν μεγαλύτερο αντίκτυπο και θα προκαλέσουν εντονότερη εντύπωση, και θα αποφευχθεί η αλληλοεπικάλυψη και η σύγχυση. Η διαχείριση του σχετικού κονδυλίου του προϋπολογισμού πρέπει να είναι σύμφωνη με τις αρχές της Μεταρρύθμισης RELEX, για να υπάρξει συνέπεια και οικονομίες κλίμακας.

Η Επιτροπή, έχοντας πλήρη συναίσθηση της σημασίας των θεμάτων της μετανάστευσης στο πλαίσιο των εξωτερικών σχέσεων της ΕΕ, καλεί όλους τους συμμετέχοντες παράγοντες να ενεργήσουν αποφασιστικά σύμφωνα με τους εν λόγω προσανατολισμούς. Αυτός είναι ο μόνος τρόπος να αναλάβουμε τις συλλογικές μας ευθύνες και να μοιραστούμε με τρίτες χώρες την κοινή μας επιδίωξη να ανταποκριθούμε στις σημερινές προκλήσεις.

Μετά την παρούσα ανακοίνωση, που αποτελεί μέρος μιας πληρέστερης προσέγγισης του θέματος της μετανάστευσης, θα ακολουθήσει άλλη ανακοίνωση της Επιτροπής που προβλέπεται να εκδοθεί τον Μάρτιο 2003, και που θα αφορά τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ μετανάστευσης, απασχόλησης και κοινωνικών πολιτικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση.'

Επιγραμματικά αναφέρουμε από τα παραπάνω διάφορα μέτρα σε πολιτικό-οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο για την αντιμετώπιση του φαινομένου στην Ελλάδα:

- Ø Πολιτικός διάλογος και ρήτρα για τη μετανάστευση
- Ø Αυστηρότερα κριτήρια σχετικά με την μετανάστευση ατόμων
- Ø Δημιουργία των προϋποθέσεων για την υγιή ενασχόληση των νέων με τα κοινά και η ανάπτυξη συλλογικής πολιτικής συνείδησης
- Ø Βελτίωση και καλύτερο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των Ελληνικών Πανεπιστημίων
- Ø Ειδικευμένο εργατικό δυναμικό
- Ø Ενίσχυση των μέτρων για πολιτική διαφάνεια
- Ø Συμφωνίες επανεισδοχής εγκεφάλων
- Ø Στρατηγικές και προγράμματα. Ενδιάμεση επανεξέταση και επανένταξη των μυαλών κατά τον επαναπατρισμό τους

- Ø Εφαρμογή της οικονομικής πολιτικής των εμβασμάτων και η ενίσχυση τους σε περιπτώσεις που οι ομογενείς δεν μπορούν να επαναπατριθούν
- Ø Περαιτέρω μέτρα όσον αφορά τη θεσμική ανάπτυξη
- Ø Ενίσχυση της καινοτομίας
- Ø Ανάπτυξη επιστημονικών και πνευματικών δικτύων διασποράς απόδημων ελληνικών μυαλών
- Ø Ανάπτυξη του κυκλώματος εγκεφάλων
- Ø Καταπολέμηση της ανεργίας

Συμπέρασμα

Η Οικονομική κρίση στην Ελλάδα έχει χτυπήσει τους νεότερους Έλληνες σκληρά. Η ανεργία για τα άτομα κάτω από 25 ετών είναι πλέον σε επίπεδα ρεκόρ, καθώς η κυβέρνηση συνεχίζει να εφαρμόσει ένα εκτεταμένο πρόγραμμα λιτότητας που στοχεύει στην επανένταξη των δημόσιων οικονομικών της χώρας και πάλι στο προσκήνιο της Ε.Ε.. Εκείνοι που δεν έχουν θέσεις εργασίας βρίσκουν δύσκολο να ανταποκριθούν στις δεσμεύσεις τους και να αυξήσουν τις οικογένειες.

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει το ενδεχόμενο πολλοί από τους καλλιεργημένους και ταλαντούχους νέους ανθρώπους της να αναζητήσουν το μέλλον τους σε άλλες χώρες. Κάποιοι από αυτούς θα επιλέξουν να μην επιστρέψουν, γεγονός που καθιστά πιο δύσκολο για την πατρίδα τους να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις του μέλλοντος με ένα νέο δυναμισμό και μια διαφορετική νοοτροπία.

Για το ισοζύγιο της γνωσιακής (εγκεφαλικής) ενέργειας και για την κλιμακωτή ανάπτυξη του κόσμου, είναι πολύ σημαντικό να σταματήσουν τα φαινόμενα διαρροής εγκεφάλων. Αυτό θα βοηθήσει μια συγκεκριμένη χώρα - [όπως, για παράδειγμα, η Ελλάδα]- να χρησιμοποιήσει το σύνολο των ντόπιων ειδικευμένων πολιτών της για την ανάπτυξη και την εξάπλωση της ευημερίας της. Αλλά για να κρατήσει αυτούς τους ειδικευμένους εργαζόμενους στις μητρικές τους θέσεις, είναι επίσης σημαντικό να τους παρέχουν αρκετές ευκαιρίες εργασίας και τις κατάλληλες εγκαταστάσεις διαβίωσης. Για το σκοπό αυτό, οι αναπτυσσόμενες χώρες πρέπει να βοηθήσουν τις αναπτυσσόμενες χώρες με τα απαραίτητα χρήματα και πόρους, λαμβάνοντας πάντως υπόψη πως τα δάνεια με υψηλό επιτόκιο δεν εξυπηρετούν μακροπρόθεσμα τις φτωχότερες χώρες παρά μόνο τους δανειστές. Η οικονομική και κυρίως η τεχνολογική βοήθεια πρέπει να

παρασχεθεί με τέτοιο κοινωνικό τρόπο, ώστε κάθε άνθρωπος αυτού του πλανήτη να μπορεί να έχει καλό βιοτικό επίπεδο και κάθε έθνος να μπορεί να εισαγάγει το ίδιο ως μια ανεπτυγμένη χώρα ειδικευμένους επιστήμονες.

Σε περιόδους κρίσης, όπως η παρούσα, που βιώνει η Ευρώπη και ο κόσμος, αναμένεται η συνέχιση της διαρροής εγκεφάλων από τις φτωχότερες προς τις πλούσιες χώρες και η αύξηση του κέρδους εγκεφάλων από τις τελευταίες.

Για την αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης, η Ελλάδα πρέπει να βρει τρόπους για να δώσει στους νέους καλύτερη πρόσβαση σε θέσεις εργασίας και ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης και να εκπαιδεύει άτομα με τέτοιο τρόπο που να αντικατοπτρίζει τις ανάγκες της αγοράς. Η έλλειψη νέων, επίσης, συντελεί μια πολιτική φωνή που τα άτομα έχουν χάσει την επαφή με την πατρίδα τους. Για να διορθωθούν όλα αυτά σε μια εποχή που η οικονομία είναι συρρικνώνεται συνεχώς είναι μια δύσκολη υπόθεση.

Ωστόσο, υπάρχουν βήματα που η Ελλάδα μπορεί να κάνει για να βελτιώσει την κατάσταση. Αυτό περιλαμβάνει την καλύτερη καθοδήγηση των νέων που αναζητούν εργασία, ώστε τα προγράμματα κατάρτισης να αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα της αγοράς, τα κίνητρα και την υποστήριξη νέων επιχειρηματιών, τα σχέδια για να προσελκύσουν τους Έλληνες να επιστρέψουν από το εξωτερικό και την αναδιάρθρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για να προετοιμαστούν καλύτερα οι μαθητές για τις ανάγκες της ελληνικής αγοράς εργασίας.

Η κυβέρνηση έχει κάνει κάποιες κινήσεις προς αυτή την κατεύθυνση. Ο αντίκτυπός τους δεν είναι ακόμα μεγάλος, αλλά το βέβαιο είναι ότι, αν δεν γίνουν πιο ουσιαστικά βήματα τότε η Ελλάδα αντιμετωπίζει την προοπτική της απώλειας μιας γενιάς.

Βιβλιογραφία:

Brain Drain and Brain Gain: The Global Competition to Attract High-Skilled Migrants Tito Boeri, Herbert Brücker, Editions: Oxford University Press

Policy Coherence for Development: Migration and Developing Countries, OECD Development Centre

How Global Universities are Reshaping the World Ben Wildavsky. Princeton University Press

Reassessing the Impacts of Brain Drain on Developing countries, Dhananjayan Sriskandarajah, Institute for Public Policy research, MPI Migration Information Source

‘Επενδύοντας στη φυγή: η διαρροή επιστημόνων από την Ελλάδα στην εποχή της παγκοσμιοποίησης’, Λόης Λαμπριανίδης- Καθηγητής Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Εκδόσεις Κριτική, 30 Μαΐου 2011

The Brain Drain: Curse or Boon: A Survey of the Literature, SimonCommander, Mari Kangasniemi, L. Alan Winers, National Bureau of Economic Research

Επιπτώσεις της Οικονομικής Κρίσης σε έρευνα και ανάπτυξη: Διαρροή Μυαλών στο εξωτερικό, Έρευνα ΟΟΣΑ

Young Greek and the Crisis: The Danger of Losing a Generation, Nick Malkoutzis, Friedrich Ebert Stiftung, International Policy Analysis

Brain Drain is the new Greek tragedy, Andy Eckardt and Carlo Angerer, NBC News

Greece’s Brain Drain has begun, Oliver Stanley and Eleni Chrepa, Bloomberg Businessweek-Global Economics

Greece, EU Countries face brain drain, Spyros Kouvooussis, Greek Europe Reporter

Scientific Diasporas: A new approach to the Brain Drain, Jean-Baptiste Meyer, Mercy Brown, World Conference on Science, Unesco- ICSU

Brain Drain: Determinants, Measurement and Welfare Effects, Herbert G. Grubell, Antony Scott, Wilfrid Lauriel University Press

ΕΕ: Πασχίζει να συγκρατήσει τη «διαρροή εγκεφάλων» του ευρωπαϊκού Νότου, *EurActiv.gr*, Δευ, 25/02/2013